

omschakelen naar de biologische landbouw

bio
mijn natuur

> varkens

BioForum VLAANDEREN
vzw

KOPELORGANISATIE VAN DE BIOLOGISCHE LANDBOUW & VOEDING

2	Voorwoord
5	Omschakelen naar de biologische landbouw
5	GOED BOEREN, HOE DOE JE DAT?
5	SLAAP ER NOG EENS OVER
6	GA PLANMATIG TE WERK
6	EEN ERKENNING ALS BIOLOGISCH PRODUCENT BIEDT VOORAL VOORDELEN
7	DE BELANGRIJKSTE STAPPEN VAN HET CONTROLEPROCES OP EEN RIJTJE
10	Basisprincipes van de biologische landbouw
10	DUURZAAMHEID DUURT HET LANGST
10	UITGANGSPUNTEN VAN DE BIOLOGISCHE LANDBOUW
10	WAT ZIJN DE CONCRETE DOELSTELLINGEN VAN DE BIOLOGISCHE METHODE?
11	HOE KUN JE DIE DOELSTELLINGEN PRAKTISCH VERZWEZENLIJKEN
11	WAT IS DE MEERWAARDE VAN DE BIOLOGISCHE PRODUCTIEMETHODE?
11	KIEZEN VOOR EEN GEMENGD OF EEN ONTMENGD BEDRIJF?
13	Biologische varkenshouderij: algemene principes
13	GEBONDEN AAN DE GROND, VERBONDEN MET COLLEGA'S
13	BIOLOGISCH VEEVOER
14	HUISVESTING EN UITLOOP
15	DIERGENEESKUNDE
15	VEEHOUDERIJPRAKTIJKEN
16	OMSCHAKELPERIODE
17	De technische invulling op een varkensbedrijf
17	INLEIDING
17	HUISVESTING
19	BEHEER VAN DE DIEREN
19	GEZONDHEIDSZORG
20	VOEDING
23	FOKKERIJ
25	BESCHRIJVING VAN DE RASSEN-KENMERKEN
26	Economische informatie
26	PRODUCTIE IN VLAANDEREN EN EUROPA
26	PRIJSVORMING
26	AFZETKANSEN
27	MARKETING
27	RENDABILITEITSBEREKENING
29	PRAKTISCHE VOORBEELDEN
32	Steunmaatregelen van de overheid
32	HECTARESTEUN BIOLOGISCHE LANDBOUW
32	INVESTERINGSTEUN
32	BEDRIJFSONTWIKKELINGSPLAN EN BEDRIJFSBEGELEIDING
33	SUBSIDIE CONTROLEKOST
34	Nuttige adressen
34	VLAAMSE OVERHEID – BELEIDSDOMEIN LANDBOUW & VISSERIJ
35	BEROEPSVERENIGINGEN EN KEURMERKBEHEER
35	CONTROLE & CERTIFICERING
35	CONSUMENTENORGANISATIE
35	VORMING
35	ERKENDE CENTRA VOOR BEDRIJFSBEGELEIDING IN DE BIOLOGISCHE LANDBOUW
36	EXTERNE BEDRIJFSBEGELEIDING
36	BIOLOGISCHE VEEVOEDERS
37	BIOLOGISCHE SLAGERS
38	GECERTIFICEERDE SLACHTHUIZEN
39	COÖPERATIES, HANDELAARS EN VERWERKERS

Voorwoord

De varkenshouderij heeft de laatste jaren een sterke evolutie doorgemaakt. Schaalvergroting, industrialisatie en productieverhoging zijn hierbij kenmerkend. Ondanks deze evolutie staat het inkomen van de varkenshouder meer dan ooit onder druk. Overproductie leidt tot (te) lage varkensprijzen en in combinatie met hoge kosten voor voeders, energie en huisvesting zorgt dit voor een dalend of negatief inkomen voor de varkenshouder.

Is de overstap naar de biologische varkenshouderij een uitweg? Omwille van de grootschaligheid en inrichting van de meeste bedrijven (gebrek aan uitloop) en onvoldoende ruimte voor afzet van biologische mest op biologische grond is dit voor de meeste varkensbedrijven geen optie. Anderzijds is het voor de minder intensieve bedrijven juist een kans om zich te differentiëren van hun gangbare collega's door te werken volgens de regels van de biologische landbouw en zodoende een meerwaarde te zoeken. Hiervoor moeten wel aanpassingen gebeuren op het vlak van de huisvesting, voeding en gezondheidszorg.

In deze brochure krijg je een overzicht van de belangrijkste veranderingen op en rond het bedrijf. Van doorslaggevend belang daarbij is dat je als landbouwer inzicht hebt in de principes van de biologische landbouw die schuilgaan achter de normen en de wetgeving. Biologische landbouw is een landbouwsysteem dat de samenhang tussen plant, dier, mens en omgeving voorop stelt. Centraal staan bodemvruchtbaarheid, milieu en dierenwelzijn. Door verder te kijken dan de regeltjes waaraan voldaan moet worden, komt een bedrijfsdynamiek tot stand die voortdurend anticipeert op de ontwikkeling van die normen.

Daarnaast geven we in deze brochure ook heel wat praktische informatie mee die van pas komt tijdens het omschakelproces. Ook de steunmaatregelen van de overheid worden toegelicht, gaande van investeringssteun, omschakelbegeleiding, het ondersteunen van studievergaderingen, hectaresteen voor omschakelende bedrijven tot het bevorderen van de informatieverspreiding over de biologische teelttechnieken.

Het mag echter duidelijk zijn dat alle aspecten van de omschakeling naar de biologische teelt onmogelijk in een gebruiksklare handleiding gegoten kunnen worden. Elk bedrijf is uniek en de omschakeling is steeds een individuele ervaring. Daarom moeten de grote lijnen en de belangrijkste aandachtspunten uit deze brochure per bedrijf een specifieke invulling krijgen.

Succes!

Het BioForumteam

Colofon

auteurs	Johan Meeus en Paul Verbeke
eindredactie	Sofie Hoste en Geertje Meire
vormgeving	Ogly Doglin', Koen Huybreghts
foto's	BioForum en rechtenvrij
datum	2de uitgave - oktober 2011
verantwoordelijke uitgever	Leen Laenens

Deze brochure is een uitgave van BioForum Vlaanderen vzw. Ze kwam tot stand met de steun van de Afdeling Duurzame Landbouw Ontwikkeling van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Overname uit deze publicatie kan enkel mits duidelijke bronvermelding.

BioForum VLAANDEREN
vzw
KOEPELORGANISATIE VAN DE BIOLOGISCHE LANDBOUW & VOEDING

bio zoekt
keten
EEN PROJECT VAN BIOFORUM VLAANDEREN
IN SAMENWERKING MET ALGEMEEN BOERENINDICAAT EN BOERENBOND

bio ZOEKT
BOER
EEN PROJECT VAN BIOFORUM VLAANDEREN
IN SAMENWERKING MET ALGEMEEN BOERENINDICAAT EN BOERENBOND

BioForum Vlaanderen is de koepel- en ketenorganisatie van de Vlaamse biologische landbouw en voeding. BioForum vertegenwoordigt de boeren, verwerkers, verdelers en verkooppunten uit de biosector en ondersteunt hen met onder meer advies, informatie, beleidswerk en ketenontwikkeling.

BioForum wordt aangestuurd door haar leden-ondernemers uit de sector en door een beperkt aantal organisaties actief rond biolandbouw en voeding: Landwijzer, Inagro - Afdeling biologische productie, Velt, Vredeseilanden, TÜV-Nord Integra en Certisys.

Voor meer info, surf naar www.bioforum.be of contacteer ons via info@bioforum.be of 03/286 92 78.

Omschakelen naar de biologische landbouw

GOED BOEREN, HOE DOE JE DAT?

Een land- of tuinbouwer die omschakelt naar de biologische bedrijfsvoering doet dit doordacht. Motieven voor zo'n ingrijpende verandering zijn vaak van persoonlijke aard. In de meeste gevallen overheerst een grote zorg voor natuur, milieu en dierenwelzijn. Een argument dat vaak opduikt, is onvrede met de huidige wijze van produceren. Het bedrijf wordt steeds afhankelijker van chemische middelen en wordt als het ware een bepaalde richting uitgestuurd. Die evolutie doet afbreuk aan de liefde voor het vak. Omschakelen kan dan een grotere arbeidsvreugde geven. Het vakmanschap wordt zo nieuw leven ingeblazen. Andere bedrijfsleiders overwegen een omschakeling om louter economische redenen. Bij bedrijven die het goed doen, gaat de rendabiliteit na de omschakeling meestal nog de hoogte in. Bijkomend voordeel is dat heel wat milieumaatregelen die de overheid oplegt nu niet meer als beperkend worden ervaren. Het is van groot belang dat er bewust voor de nieuwe bedrijfsopzet gekozen wordt. De biologische landbouw is over het algemeen een moeilijker pad met, zeker in het begin, extra inspanningen en onzekerheden. Omschakelen begint tussen de oren, zonder innerlijke overtuiging lukt het niet.

Je weet uiteraard al langer dat er zoiets bestaat als biologische landbouw. In principe zou je misschien zelf ook milieu- en mensvriendelijker willen werken, maar je denkt dat je er nooit fatsoenlijk van kan leven. Ten onrechte. Het Belgische Planbureau gaat er, net als de Europese Commissie, van uit dat er tegen 2050 alleen nog duurzame landbouwmethoden zullen bestaan. Of het kleinschalige of grootschalige bedrijven zullen zijn of van alles een beetje, weten ze niet, maar dat het duurzaam zal moeten zijn, dat is zeker. Biologische landbouw is duurzaam. Dat is dus de goede weg. En op termijn is de goede weg ook altijd een rendabele weg. Trouwens niet alleen op termijn: vandaag zijn er heel wat boeren die nu ze biologisch werken, meer verdienen dan toen ze op de klassieke manier werkten.

Je hebt ook gehoord dat een bioboer gecontroleerd wordt dat het niet schoon meer is? Dat klopt, alleen is het niet de bedoeling van die controles om je het werken onmogelijk te maken of om aan je winst te zitten. Het is net het omgekeerde. Van een gecontroleerde bioboer weet iedereen dat zijn werkwijze en zijn producten volledig voldoen aan de voorwaarden van de biologische landbouw. Dat is een verkoopargument waar klanten steeds meer oog voor hebben. En als je weet dat je omzet stijgt dankzij de controles, ga je dan nog klagen? Natuurlijk niet, het is gewoon een correcte manier van werken.

In die optiek is het ook logisch dat de wetgeving niet blind is voor de dagelijkse praktijk. Zo moet bijvoorbeeld mest of zaadgoed in principe biologisch zijn, maar de wetgever staat uitzonderingen toe. En omdat de sector nog klein is, is een volledig gesloten kringloop van mest op dit ogenblik nog praktisch onhaalbaar. Een zekere input vanuit de gangbare landbouw is nog toegelaten. Naarmate de sector groeit, zal het inputprobleem zichzelf oplossen en zullen de principes wel volledig hard gemaakt kunnen worden.

Een nieuwe manier van werken brengt in het begin natuurlijk wat meer onzekerheid. Je moet ook nieuwe dingen leren en andere afleren. Maar je kunt op veel steun rekenen en wat het belangrijkste is: je werk biedt toekomst.

SLAAP ER NOG EENS OVER

Van boeren is bekend dat ze gezond verstand hebben. Ze storten zich dan ook zelden in onbekende avonturen. Zelf uitvissen hoe de vork in de steel zit, is het uitgangspunt. Als je overweegt om biologisch te gaan werken, kijk dan eerst eens goed rond. Wat bedoelen ze precies met biologische productiemethoden? Je leest er iets over in een vakblad, hoort er iets over op een voorlichtingsavond en als je de kans krijgt, geef je je ogen en oren de kost op een bedrijfsbezoek. En in plaats van chemische bestrijdingsmiddelen of kunstmest te gebruiken, ga je op zoek naar alternatieven en probeer je die eens uit.

Als je experimenten lukken, ben je natuurlijk extra gemotiveerd. En dat is nodig want uiteindelijk moet je heel je bedrijfsstructuur tegen het licht houden en bekijken wat er kan en moet veranderen. Het belangrijkste daarbij is voldoende ruimte voor vruchtwisseling, organische bemesting en onkruidbeheersing zonder synthetische middelen. Specifiek voor de veehouderij gaan de veranderingen vooral over de veebezetting, het graslandmanagement, de uitloop, het veevoeder en de gezondheidszorg.

Een juridische vertaling van wat het biologische productieproces precies inhoudt, vind je in de 'EU Verordeningen inzake de biologische productie en de etikettering van biologische producten en haar uitvoeringsbesluiten' (EG 834/2007 en EG 889/2008).

Neem in deze fase ook eens contact op met 'Bio zoekt Boer'. Dit project biedt gangbare boeren die nadenken over omschakeling concrete antwoorden op maat van hun specifieke bedrijf en verwijst door naar deskundigen.

Bio zoekt Boer

Sofie Hoste, Diestsevest 40, 3000 Leuven
tel 0494/98 23 69 • fax 016/28 61 29
info@biozoektboer.be
www.biozoektboer.be

GA PLANMATIG TE WERK

Uit onderzoek blijkt dat nieuwsgierige mensen het meest succesvol zijn in het leven. Ze staan open voor anderen, leren bij en gebruiken dat in hun eigen verhaal. Doe dan ook een beroep op experts als je de stap zet om biologisch te gaan werken. Je hoeft je uiteraard niet te laten overdonderen en zomaar alles te slikken wat ze zeggen. Denk na over hun adviezen en zeg hen hoe jij het zou doen. Uiteindelijk kom je via zo'n gesprek tot de beste resultaten. Experts van erkende centra voor bedrijfsbegeleiding hebben doorgaans heel wat ervaring met het opstellen van een bedrijfsontwikkelingsplan (of omschakelingsplan). Daar kun je veel tijd (en dus geld) mee winnen.

Een bedrijfsontwikkelingsplan is erg handig om knelpunten op voorhand in te schatten en op te lossen. Uitgaande van de specifieke biologische normen komen de vruchtrotatie, de veestapel, de voederrantsoenen, de bemestingscyclus, de arbeidsverdeling en de afzetmogelijkheden op papier. Daarna volgt een bedrijfseconomische doorrekening en zo krijg je een beeld van de perspectieven die je bedrijf en jijzelf hebben. Door hier en daar iets aan te passen kan dit plan nog wat worden verfijnd en kun je de resultaten eventueel nog wat opkrikken. Bij zo'n plan horen ook een overzicht van de subsidie- en afzetmogelijkheden, en een lijst met nuttige adressen.

Dankzij dat bedrijfsontwikkelingsplan weet je op voorhand wat er gaat gebeuren en vallen er al heel wat onzekerheden weg. Gaat er ondanks alles toch iets fout, dan zie je veel sneller dat er iets niet volgens plan verloopt en kun je al aan een oplossing werken vooraleer het echt uit de hand begint te lopen. Een bedrijfsontwikkelingsplan is dus een krachtig instrument dat je helpt om je bedrijf, stap voor stap en zonder onaangename verrassingen, duurzaam uit te bouwen.

EEN ERKENNING ALS BIOLOGISCH PRODUCTENT BIJDT VOORAL VOORDELEN

Je kunt uiteraard perfect biologisch werken zonder je te laten controleren. Je zorgt er zelf voor dat het hele productieproces, van het maiszaad dat je aankoopt tot de biefstuk die terecht komt bij de slager, beantwoordt aan de voorwaarden van de biologische landbouw. Alleen mag je in dit geval de term 'biologisch' en het keurmerk Biogarantie® niet gebruiken. Aangezien ze bedoeld zijn als kwaliteitswaarborg voor de consument, moeten ze ook gecontroleerd worden door een controleorganisme. Deze erkende organisaties oefenen in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap de controle uit. Als je dan toch biologisch werkt, heb je er natuurlijk alle belang bij om je te laten controleren. Je mag dan op je etiketten, in je reclame en op je facturen vermelden dat je 'biologisch' produceert. Steeds meer klanten stellen een wettelijke controle trouwens als voorwaarde voor een levering: particulieren, maar zeker ook overheidsbesturen.

De controle-organisaties voor de biologische landbouw:

- Certisys bvba (BE-BIO-01)
Blaise Hommelen
K. Maria Hendrikaplein 5-6 • 9000 Gent
tel 09/245 82 36
info@certisys.eu • www.certisys.eu
- TÜV Nord Integra (BE-BIO-02)
Annick Cnudde
Statiestraat 164 A • 2600 Berchem
tel 03/287 37 60 • fax 03/287 37 61
info@tuv-nord-integra.com •
www.tuv-nord-integra.com
- Quality Partner nv (BE-BIO-03)
Samya Aweis
Rue Hayeneux 62 • 4040 Herstal
tel 04/240 75 00 • fax 04/240 75 10
info@quality-partner.be •
www.quality-partner.be
- Control Union (BE-BIO-04)
Wim Overlaet
Abtsdreef 10B • 2940 Stabroek
tel 03/232 49 70 • fax 03/232 75 42
woverlaet@controlunion.com •
www.controlunion.com

Als je wil dat er een controleorganisatie langskomt om te controleren of je bedrijf de biologische productieregels naleeft, dan moet je als volgt te werk gaan. Zodra je start met de omschakeling, meld je je aan bij één van de controle-organisaties. Zo breng je het hele controleproces op gang. Na een omschakelingsperiode ontvang je een bedrijfscertificaat en kan je je producten als 'biologisch' of 'biologisch in omschakeling' op de markt brengen. Wens je bijkomend ook vrijwillig het keurmerk Biogarantie® te gebruiken dan dien je lid te worden van BioForum Vlaanderen vzw en moet je aan een aantal bijkomende eisen voldoen. Het certificaat van de controleorganisatie stelt je dus op een geloofwaardige manier in staat om de hogere kosten die bijna altijd samengaan met een biologische productiemethode, door te rekenen in de verkoopprijs. Voor producten in eindverpakking geeft het keurmerk Biogarantie® aan dat je product voldoet aan de strengste eisen op het vlak van biologische landbouwmethode en ecologische, economische en sociale normen integreert. Jij betaalt de kosten die de controle van je biologische productiewijze meebrengt. In zekere zin is dat logisch omdat jij er uiteindelijk ook bij wint: je krijgt een geloofwaardig verkoopargument tegenover de klant en je hebt recht op een teeltpremie. Het

tarifiëringssysteem gaat om een bedrag dat wordt berekend op basis van het aantal dieren (per diersoort) en het aantal hectaren (per teeltgroep). Het tarief kan verschillen per controleorganisatie. Voor een gemiddeld bedrijf bedraagt dit ongeveer 750 euro per jaar.

Zorg ervoor dat je de biologische teeltpremie niet misloopt. Deze wordt aangevraagd via de verzamelaanvraag. De modaliteiten ervan kunnen jaarlijks wijzigen. Let ook op kleine zaken, zoals de manier waarop en het tijdstip dat je de erkenning aanvraagt, en gebruik het officiële formulier. Het omvat een verklaring van biologische landbouwactiviteit en een verbintenis om de geldende reglementering na te leven. Het is ook belangrijk dat je weet dat elk product dat volgens de biologische teeltmethode wordt gewonnen, door dat erkende organisme gecontroleerd moet worden. Dat organisme geeft ook de toelating om het in de handel te brengen. En tot slot moet je als producent ook een toelating hebben voor de percelen die je gebruikt. Pas als dat allemaal in orde is, kun je aanspraak maken op de premie voor biologische teeltmethode.

DE BELANGRIJKSTE STAPPEN VAN HET CONTROLEPROCES OP EEN RIJTJE

AANMELDING EN OFFICIËLE OMSCHAKELINGSDATUM

Als je als biologisch producent erkend wil worden, moet je bij het controleorganisme eerst de nodige officiële formulieren en documenten aanvragen. De wijze van aanmelden kan verschillen per controleorganisatie, maar algemeen omvat het aanmeldingspakket de volgende vijf zaken:

- 1) het tweedelige bekendmakingsformulier: het eerste deel heeft betrekking op de referenties van de producent en op zijn verbintenis om de specifieke reglementering na te leven; het tweede deel heeft betrekking op alle percelen en bedrijfsgebouwen met biologische teeltmethode;
- 2) een brochure met een vereenvoudigde versie van de reglementaire bepalingen;
- 3) de originele wetteksten betreffende de biologische landbouw;
- 4) het prestatiecontract tussen het controleorganisme en de producent, waarbij deze ermee akkoord gaat dat zijn bedrijf gecontroleerd wordt;

- 5) het tarief dat het controleorganisme vraagt om het bedrijf in kwestie te controleren.

Stuur het tweedelige bekendmakingsformulier en het prestatiecontract, ingevuld en ondertekend, terug naar het controleorganisme. De omschakeling start pas officieel op de 'omschakelingsdatum'. Dat is de datum waarop de controleorganisatie het bekendmakingsformulier en het prestatiecontract ontvangt.

REGELING CONTROLEBEZOeken

De controleur ontvangt je documenten en maakt met jou een afspraak voor het eerste controlebezoek. Dat verloopt als volgt:

- 1) Alle percelen worden beschreven en bezocht, en er wordt een overzicht gemaakt van de geschiedenis van de percelen.
- 2) Het teeltplan en de rotatie worden besproken.
- 3) De teelttechnieken worden onderzocht: bemesting, onkruidbestrijding, teeltbescherming, oorsprong van het teeltmateriaal, ...
- 4) De opslagplaatsen en -stallen worden bezocht.

Voor een vlot verloop van de controle is het erg belangrijk dat de oorsprong en de aard van de inkomende en uitgaande producten van je bedrijf duidelijk vermeld zijn in je boekhouding. In de regel neemt de controleur ook stalen mee om te laten ontleden.

Na het bezoek krijg je van de controleur een rapport en de bevestiging dat je bedrijf wordt gecontroleerd op de biologische teeltmethode. Het rapport vermeldt welke punten je nog moet aanpassen om ervoor te zorgen dat je bedrijf beantwoordt aan de biologische teeltnormen. Daar hoort ook een timing bij die aangeeft wanneer de veranderingen ten laatste moeten doorgevoerd zijn.

Jaarlijks moet je ook per perceel een gedetailleerd teeltprogramma opmaken en vóór een vastgelegde datum opsturen naar het controleorganisme. Als je het teeltplan tijdens het seizoen wijzigt, moet je dat ook meteen doorgeven.

Hoeveel controles mag je verwachten? Ten minste één per jaar. Maar het zullen er wellicht meer zijn, zowel na afspraak als onverwachts.

Wat als de controleur onregelmatigheden vast-

stelt? Er zijn verschillende maatregelen mogelijk. Deze gaan van een gewone opmerking, een vraag tot verbetering, een waarschuwing met verscherpte controle, tot in het slechtste geval, een decertificatie van een lot of het volledige bedrijf.

HOE LANG DUURT DE OMSCHAKELINGSPERIODE?

1) Plantaardige productie

Bij de plantaardige productie duurt de omschakelingsperiode bij éénjarige gewassen twee jaar, te rekenen vanaf het zaaien of planten en bij doorlevende gewassen drie jaar vóór de oogst. Tijdens die periode moet je de biologische teeltprincipes wel al toepassen op die percelen, maar je mag de producten nog niet 'biologisch' noemen. In de praktijk gebeurt het wel dat het controleorganisme de omschakelingsperiode verkort of verlengt. Ze stemt de periode dan af op de exacte voorgeschiedenis van de percelen en op de ontleding van de genomen stalen. Na een omschakelingsperiode van ten minste 12 maanden vóór de oogst kunnen producten worden verkocht als 'biologisch in omschakeling'.

Opgelet: bij de plantaardige productie beïnvloedt ook de omschakelingsdatum (vóór of na het zaai- of plantseizoen) de omschakelingsperiode! Stel dat je als akkerbouwer in juni 2011 een erkenning als biologische landbouwer aanvraagt. Je tarweoogst van het seizoen 2012 kan een erkenning 'biologisch in omschakeling' krijgen, indien op het perceel waar de tarwe geteeld wordt, tenminste vanaf juli 2011 (dit is 12 maanden vóór de oogst) de principes van biologische landbouw zijn toegepast. Je maïsoogst van 2012 kan een

erkenning 'biologisch in omschakeling' krijgen indien op dit perceel tenminste vanaf oktober 2011 de regels van de biologische teelt zijn toegepast. De oogsten vanaf 2014 van deze percelen krijgen een erkenning als biologisch landbouwproduct, want ze zijn gezaaid of geplant na juni 2013 (de omschakelingsdatum + 2 jaar). Indien je je percelen niet in juni 2011, maar in februari 2011 (dus vóór het zaai- of plantseizoen) had aangemeld, dan waren je producten al een jaar eerder, in 2013, biologisch en dus winstgeverder geweest. De expert die je zo'n zaken vooraf vertelt, betaalt zichzelf uiteraard meer dan terug. En dat is ook de bedoeling.

2) Dierlijke productie

Voor de dierlijke productie hangt de omschakelingsperiode af van de duur van de productiecyclus en van het omschakelingsregime dat je kiest:

- gelijktijdige omschakeling van dieren, uitloop en percelen voor voederproductie:

De omschakelingsperiode bedraagt 24 maanden voor zowel de dieren, de uitloop, als de percelen voor de voederwinning. Hierbij mogen de nog aanwezige (gangbare) voedervoorraden opgebruikt worden (als die niet buitensporig groot zijn) en mag ook al het voeder dat tijdens deze 24 maanden op het bedrijf wordt geproduceerd, aan de dieren worden gegeven. Dit is een aantrekkelijk systeem voor bedrijven die zelf een aanzienlijk deel van hun voer kunnen produceren.

- enkel omschakeling van dieren (kan enkel als de uitloop al biologisch in omschakeling is):

In dit geval bedraagt de omschakelingsperiode:

- (a) 12 maanden voor runderen, paardachtigen en hertachtigen die bestemd zijn voor de vleesproductie, met als bijkomende voorwaarde dat ze ten minste driekwart van hun levensduur moeten doorgebracht hebben in de omschakelingsperiode;
- (b) 6 maanden voor dieren die voor melkproductie worden gehouden;
- (c) 6 maanden voor schapen, geiten, en varkens die bestemd zijn voor de vleesproductie.

Voor de uitloop geldt een omschakelperiode van minimaal zes maanden.

Mestafzet: bedrijven die meer dan 2 GVE/ha hebben, moeten vóór de omschakeling al contractueel mestafzet vastleggen op andere biologische percelen.

Mestafzet: bedrijven die meer dan 170 kg N/ha hebben, moeten vóór de omschakeling al contractueel mestafzet vastleggen op andere biologische percelen. Onderstaande tabel vermeldt het aantal dieren per hectare dat overeenkomt met 170 kg N/ha.

VARKENS		
BIGGEN VAN 7 TOT 20 KG	2,18	77,98
BEREN	24	7,08
ZEUGEN, INCL. BIGGEN VAN MINDER DAN 7 KG	24	7,08
ANDERE VARKENS		
VAN 20 TOT 110 KG	13	13,08
VAN MEER DAN 110 KG	24	7,08

Er zijn verschillende erkende centra voor bedrijfsbegeleiding:

BB Consult, Diksmuidsesteenweg 406/4, 8800 Roeselare (tel 051/26 03 85)

BioForum, Quellinstraat 42, 2018 Antwerpen (tel 03/286 92 65)

VAC, Ambachtsweg 20, 9820 Merelbeke (tel 09/252 59 19)

Inagro - Afdeling biologische productie, leperseweg 87, 8800 Rumbeke (tel 051/27 32 50)

PCG, Karreweg 6, 9770 Kruishoutem (tel 09/381 86 86)

Basisprincipes van de biologische landbouw

DUURZAAMHEID DUURT HET LANGST

Kwaliteitsvolle landbouwproducten zijn het uitgangspunt van de Vlaamse landbouw. Je wordt als landbouwer niet enkel beoordeeld op de kwaliteit van het eindproduct, maar ook op de kwaliteit van het productieproces. Alleen producenten die kiezen voor kwaliteitszorg over hun gehele bedrijfsvoering hebben toekomst. Dit is ook waar het allemaal om begonnen is: de consument bedienen met een smakelijk, gezond en milieuvriendelijk product. De uitdaging van duurzame productie biedt volop kansen.

De vooruitziende boeren en tuinders spelen in op deze mogelijkheden en maken dikwijls ingrijpende keuzes. Door te anticiperen op aankomende tendensen, wordt een duidelijke meerwaarde voor het bedrijf gecreëerd. Een groeiend aantal ondernemers gaat dan ook de uitdaging van de biologische landbouw aan.

Biologische landbouw wordt nog vaak geassocieerd met kleinschaligheid, weinig rendabel en enigszins oubollig. Niets is minder waar. Men kan de biosector beschouwen als toonaangevend in de ontwikkeling van de landbouw. Momenteel zijn het vooral de zogenaamde 'voorhoedebedrijven' die omschakelen. Het zijn doorgaans goed gestructureerde, eerder grote landbouwbedrijven met goed opgeleide bedrijfsleiders.

Biologische landbouw is een wettelijk omschre-

ven teeltmethode. Deze wetgeving is een compromis tussen de ideologische grondbeginselen en de huidige praktische toepassing: daar de sector nog klein is, is bijvoorbeeld een volledig gesloten kringloop van mest of zaadgoed op dit ogenblik moeilijk haalbaar. Een zekere input vanuit de gangbare landbouw is dan ook nog toegelaten. De openingen zullen echter één na één gesloten worden, om uiteindelijk te komen tot een landbouwmethode die volledig voldoet aan de grondbeginselen.

UITGANGSPUNTEN VAN DE BIOLOGISCHE LANDBOUW

Het uitgangspunt van de biologische productie is duurzaamheid, meer bepaald produceren op een wijze die ook in de toekomst mogelijk blijft en die voldoet aan de verwachte normen die de samenleving in de toekomst zal stellen op het gebied van:

- productkwaliteit;
- milieu;
- dierenwelzijn;
- economie;
- arbeidsomstandigheden.

WAT ZIJN DE CONCRETE DOELSTELLINGEN VAN DE BIOLOGISCHE LANDBOUWMETHODE?

- Het produceren van voldoende voedingsmiddelen die voedingsfysiologisch hoogwaardig zijn en die geen residu's bevatten van stoffen die de gezondheid van mens en dier schaden;
- het behoud of herstel van een optimale bodemvruchtbaarheid;
- het behoud of herstel van natuur en landschap;
- het behoud van de genetische diversiteit;
- het vermijden van handelingen die het milieu belasten of tot verarming daarvan bijdragen;
- een minimaal gebruik van eindige grondstoffen;
- een veelzijdige bedrijfsstructuur met een kringloop die zo goed mogelijk gesloten is;

- landbouwhuisdieren zoveel mogelijk vrij laten in hun soorteigen gedrag;
- de producent de kans geven om een leefbaar inkomen te verwerven, en zorgen voor een democratische consumentenprijs en een leefbaar inkomen voor elke schakel tussen producent en consument.

HOE KUN JE DIE DOELSTELLINGEN PRAKTISCH VERWEZENLIJKEN?

- Zorgen voor een levende, vruchtbare bodem;
- toepassen van preventieve gewasbescherming door middel van cultuurmaatregelen zoals vruchtwisseling, gewas- en rassenkeuze;
- bemesten met organische meststoffen, groenbemesters en natuurlijke mineralen;
- kiezen voor grondgebonden productiesystemen en grondverbonden mestbeheer;
- onkruidbestrijding met behulp van mechanische en/of thermische middelen;
- geen gebruik maken van chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen en kunstmest;
- geen gebruik maken van chemisch-synthetische toevoegingen in veevoer en van groeistoffen en hormonen;
- geen gebruik maken van genetische modificatie in de productietechnieken en -middelen.

WAT IS DE MEERWAARDE VAN DE BIOLOGISCHE PRODUCTIEMETHODE?

De biologische landbouwmethode gebruikt de lokale natuur zonder de samenhang en het evenwicht ervan onherstelbaar te verstoren. Ze houdt steeds rekening met de bodemvruchtbaarheid en het milieu. Daarom zorgt ze ook voor een ruimere vruchtwisseling, gebruik van groenbemesters en organische bemesting. De onkruidbestrijding gebeurt voornamelijk mechanisch of thermisch. In de veeteelt ligt de nadruk op dierenwelzijn, preventieve gezondheidszorg en biologisch geteeld veevoeder.

De biologische landbouwer benut het zelfregulerend vermogen van het landbouwecosysteem

maximaal. Hij teelt met respect voor mens, dier, gewas en cultuurland. Net als elke andere ondernemer zoekt hij daarvoor naar de economisch meest rendabele weg. De normering en regelgeving rond biologische landbouw steunen op deze principes.

Sleutelwoorden bij de bedrijfsvoering zijn: werken aan de bodemvruchtbaarheid, preventie en natuurlijke evenwichten.

AGRO-ECOLOGISCHE MEERWAARDEN

- Door grondverbonden mestbeheer zijn mestoverschotten per definitie onmogelijk;
- door een efficiëntere omgang met stikstof worden de EU-nitraat-richtlijnen vlot gehaald;
- er is ruime aandacht voor dierenwelzijn en er is geen plaats voor genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) - ruimere teeltrotaties zorgen voor een meer gediversifieerde landschappen en respecteren de natuur.

SOCIO-ECONOMISCHE MEERWAARDEN

- Een kortere afstand tussen consument en producent;
- minder nutriëntenimport en geen verstoring van de Noord-Zuidrelaties;
- geen bijkomende milieukosten voor de gemeenschap;
- meer werkgelegenheid en kansen voor plattelandsontwikkeling.

KIEZEN VOOR EEN GEMENGD OF EEN ONTMENGD BEDRIJF?

In het landbouwecosysteem zijn twee kringlopen te herkennen die allebei een opbouw-, afbraak- en mineralisatiegedeelte hebben. De eerste is de kringloop van plantaardige productie via veevoer en dier naar de bodem en dan weer terug naar plantaardige productie. De tweede is de kringloop van plantaardige productie via gewasresten en composthoop naar de bodem en weer terug naar plantaardige productie. Op een bedrijf zonder vee grijpt enkel de tweede kringloop plaats, terwijl op een gemengd bedrijf beide kringlopen terug te vinden zijn.

Het gemengde bedrijfstype is het biologische bedrijf bij uitstek. De mineralenkringloop wordt zoveel mogelijk gesloten gehouden. Dat wil zeggen dat er steeds een sluitende relatie bestaat tussen enerzijds de voederbehoefte en anderzijds de mestproductie. Het gesloten bedrijf is minder afhankelijk van buitenaf en zorgt zoveel mogelijk zelf voor veevoerders en mest. Indien dit niet te realiseren is op één bedrijf, moet gestreefd worden om regionaal als koppelbedrijven samen te werken.

Het gemengde bedrijf biedt heel wat voordelen tegenover het ontmengde bedrijfstype:

- 1) een gemengd bedrijf is erg energie-efficiënt. Er komt niet veel transport bij kijken, omdat mest en veevoer maar een kleine afstand afleggen;
- 2) een gemengd bedrijf is beter voor het milieu omdat het meer mogelijkheden biedt om efficiënt om te springen met mineralen. Bovendien is de biologische veehouderij grondverbonden. De totale veebezetting mag maximaal 2 GVE per hectare bedragen. Indien dit meer is, dan moet het teveel aan mest afgezet worden op (gecontroleerde) biologische percelen. Door de grond-

verbondenheid kunnen geen mestoverschotten ontstaan.

3) een gemengd akkerbouw- of veeteeltbedrijf biedt ook landbouwkundige voordelen:

- (a) gewasresten uit de akkerbouw/groentetak van het bedrijf kunnen gevoederd worden aan het vee;
- (b) de afbraak of vertering in een koe gaat sneller dan de afbraak in een composthoop of bodem. Composteren duurt al gauw zes maanden terwijl een koe slechts twee dagen nodig heeft voor de vertering;
- (c) dieren produceren hoogwaardige mest die optimaal benut kan worden in het bemestingsplan;
- (d) vee geeft de boer de mogelijkheid om de vruchtwisseling met veevoedergewassen te verruimen. Dit geeft een ruimere rotatie en dus minder ziekten en plagen.

Biologische varkenshouderij: algemene principes

De biologische varkenshouderij geeft een specifieke invulling aan de basisprincipes van de biologische landbouw. Bij wijze van vereenvoudiging zijn hieronder de belangrijkste krachtlijnen betreffende de biologische varkenshouderij opgenomen. Voor een meer gedetailleerde weergave van de regelgeving verwijzen we naar de originele wetteksten.

GEBONDEN AAN DE GROND, VERBONDEN MET COLLEGA'S

Een veeteler produceert grondgebonden als hij ernaar streeft: 1) om voer te produceren op eigen gronden, 2) om dieren te houden die met dit voer gevoerd worden (zonder veel aangekocht voer), en 3) om de mest van deze dieren op de eigen gronden uit te spreiden met het oog op verdere voederproductie.

Bezit je als veeteler onvoldoende grond om voeder voor je dieren te produceren, dan kun je deze kringloop niet op je eigen bedrijf realiseren. Maar je kunt met collegalandbouwers wel afspraken maken inzake voer en mest. Op die manier realiseer je de kringloop door grondgebondenheid op interbedrijfsvlak.

Grondgebonden veeteelt staat centraal in de filosofie van de biologische landbouw. Concreet bedraagt de maximale bemestingsdruk van dierlijke mest 2 GVE/ha (170 kg N/ha).

Tabel: aantal dieren dat overeenstemt met 2 GVE of 170 kg stikstof/jaar en waarvoor dus 1 ha grond (gecontroleerde biologische teelt!) beschikbaar moet zijn.

Paardachtigen ouder dan zes maanden	2
Mestkalveren	5
Andere runderachtigen < dan 1 jaar	5
Mannelijke runderachtigen 1-2 jaar	3,3
Vrouwelijke runderachtigen 1-2 jaar	3,3
Mannelijke runderachtigen >2 jaar	2
Fokvaarzen	2,5
Mestvaarzen	2,5
Melkkoeien	2
Uitstootkoeien	2
Andere koeien	2,5
Vrouwelijke fokkonijnen	100
Ooien	13,3
Geiten	13,3
Biggen	74
Fokzeugen incl biggen tot 25 kg	6,5
Mestvarkens	14
Andere varkens	14
Slachtkippen	580
Leghennen	230

BIOLOGISCH VEEVOER

Met de voeders wordt een kwaliteitsproductie nagestreefd die voorziet in de voedingsbehoeften van de dieren in de verschillende ontwikkelingsfasen. Het vee moet bij voorkeur gevoerd worden met producten van het eigen bedrijf of van andere biologische bedrijven uit de regio. Biologische voeders kunnen ook aangekocht worden bij erkende voederhandelaars.

De voeders moeten erkend biologisch zijn. Tot 31/12/2011 mag echter maximum 5% van het rantsoen bestaan uit niet-biologische voedermiddelen, gerekend op jaarbasis en op droge stof van landbouwherkomst (mineralen en dergelijke vallen hier dus niet onder). Per dag mag dit percentage niet meer dan 25% bedragen. Het is de verwachting dat vanaf 2012 de veevoeders verplicht 100% biologisch moeten zijn.

Omschakelingsvoer kan als volgt worden gebruikt:

- 1) voor de producent van dierlijke producten die zelf percelen (grasland, voedergewassen, eiwitgewassen) in omschakeling heeft:
  - tijdens het eerste omschakelingsjaar: de plantaardige producten van de percelen in omschakeling mogen gemiddeld maximaal 20% deel uitmaken van het voedselrantsoen van de dieren van het eigen bedrijf;
  - die 20% mag die producent nog aanvullen met omschakelingsvoeder van andere bedrijven, tot maximaal 30% in totaal;
  - na het eerste omschakelingsjaar zijn de producten afkomstig van die percelen omschakelingsvoerders: de producent mag dit voor 100% gebruiken voor z'n eigen dieren.
- 2) voor gebruik door andere bioboeren of door andere boeren in omschakeling:
  - de producten uit het eerste omschakelingsjaar: mogen niet gebruikt worden op andere bedrijven;
  - omschakelingsvoerders (voerders afkomstig van omschakelingspercelen die meer dan 1 jaar in omschakeling zijn): maximaal 30%.

OPTIMALISEREN VAN DE VOEDERKwaliteit

Bij grondgebonden landbouw moet de teeltrotatie ervoor zorgen dat er evenwichtig voer is voor de dieren op het bedrijf. Je streeft dus eerder naar een optimalisering van je productie in plaats van naar een maximalisering.

Kennis van de gewassen is hier uiteraard enorm belangrijk.

- 1) Vlinderbloemigen die zelf stikstof fixeren, leveren een eiwitrijk voer op, terwijl de hakvruchten of granen (die zelf geen stikstof fixeren) een energierijk voer opleveren. Lupinen, erwten en bonen zijn energierijke zaden, die ook eiwitrijk zijn.
- 2) Granen zijn op vele veebedrijven in trek als voederteelt. De teelt biedt immers interes-

sante mogelijkheden: inzaai van zomer- of wintergranen, vlotte onkruidbestrijding met de wiedege en verschillende oogstmethodes. Als 'gehele plant silage' (GPS) of als vochtig graan in het deegrijp stadium kan dit vlot gevoederd worden. Droog oogsten kan ook.

- 3) Meer erwten worden meegezaaid met granen. Op die manier hoeft je niet zo veel extra eiwit aan te kopen.
- 4) Mais komt vaak noodgedwongen in de verdrukking op veebedrijven omdat de teelt de vruchtbaarheid van de bodem belast.

HUISVESTING EN UITLOOP

De huisvesting en de bezettingsdichtheid moeten voldoen aan de biologische en ethologische behoeften van de dieren.

De isolatie, de verwarming en de ventilatie van het gebouw moeten ervoor zorgen dat de luchtcirculatie, het stofgehalte, de temperatuur, de relatieve vochtigheid en de gasconcentratie beperkt blijven tot een niveau dat voor de dieren niet schadelijk is. Er moet ruimschoots natuurlijke ventilatie en daglicht in het gebouw kunnen komen.

De veebezetting in de gebouwen moeten zorgen voor het comfort, het welzijn en de soortspecifieke behoeften van de dieren, afhankelijk van de soort, het ras en de leeftijd van de dieren. De veebezetting moet tevens overeenstemmen met de ethologische behoeften van de dieren, die afhangen van de groepsgrootte en het geslacht van de dieren.

De veebezetting is er op gericht het welzijn van de dieren te waarborgen door te zorgen voor voldoende ruimte om op natuurlijke wijze te staan, gemakkelijk te gaan liggen, zich om te draaien, zich te verzorgen, alle natuurlijke houdingen aan te nemen en alle natuurlijke bewegingen uit te voeren.

De dieren dienen permanent toegang te hebben tot uitloop in de open lucht, bij voorkeur weidegrond, wanneer de weersomstandigheden en de staat van de grond dit mogelijk maken. Hiervan kan uitzonderlijk worden afgeweken bij beperkingen en verplichtingen in verband met

de bescherming van de volksgezondheid en de diergezondheid die worden opgelegd op grond van communautaire regelgeving.

De buitenruimten mogen gedeeltelijk afgedekt zijn. Maximum 50% van de vloeroppervlakte van de binnenruimte mag bestaan uit roostervloer.

	LEVEND GEWICHT (KG) – LEEFTIJD – GESLACHT	BINNENRUIMTE (NETTO BESCHIKBARE RUIMTE VOOR DE DIEREN - M ² /DIER)	BUITENRUIMTE (BEWEGINGSRUIMTE, BEHALVE WEIDEGROND - M ² /DIER)
ZOGENDE ZEUGEN MET BIGGEN TOT 40 DAGEN OUD	-	7,5 PER ZEUG	2,5
SLACHTVARKENS	TOT 50 TOT 85 TOT 110	0,8 1,1 1,3	0,6 0,8 1,0
BIGGEN	OUDER DAN 40 DAGEN, TOT 30 KG	0,6	0,4
FOKVARKENS	-	2,5 PER ZEUG 6 PER BEER (10 M ² IN GEVAL VAN BOX GEBRUIKT VOOR NATUURLIJKE DEKKING)	1,9 PER ZEUG 8,0 PER BEER

De ligruimte moet voorzien zijn van strooisel (stro of ander natuurlijk strooisel). De uitlopen moeten aan de dieren toelaten te voldoen aan hun natuurlijke gedragingen en het wroeten. Diverse onderlagen kunnen hiervoor gebruikt worden. De inrichting van de gebouwen en uitlopen moeten gekeurd worden door de controle instantie voorafgaand aan de omschakeling van de eerste ronde varkens.

Zeugen moeten in groepen worden gehouden, behalve in de laatste fase van de dracht en tijdens de zoogtijd. Er dient bewegingsruimte in open lucht te zijn.

Biggen mogen niet worden gehouden in vlakke batterijen of in biggenkooien.

DIERGENEESKUNDE

In de biologische veehouderij wordt veel aandacht besteed aan het voorkomen van ziekten. Deze preventie is gebaseerd op:

- a) de selectie van rassen en foklijnen;

- b) veehouderijbeheerspraktijken;

- c) hoogwaardig voeder en lichaamsbeweging;

- d) een passende bezettingsdichtheid;

- e) een adequate en passende huisvesting onder hygiënische omstandigheden.

Als ondanks alle bovengenoemde preventieve maatregelen er toch ziekte of verwonding bij een dier wordt geconstateerd, moet het onmiddellijk worden behandeld om het dier lijden te besparen. Behandeling met fytotherapeutische en homeopatische producten en met sporelementen moeten de voorkeur krijgen.

Zo nodig mogen onder strikte voorwaarden ook chemisch-synthetische diergeneesmiddelen, waaronder antibiotica en ontwormingsmiddelen, worden gebruikt. Dit kan echter enkel mits een voorafgaande diagnose door een veearts. In dit geval moet de nodige informatie in een veeboek worden genoteerd. In geval van ziekte is maximum 1 allopatische behandeling per vleesvarken toegelaten gedurende de volledige levensduur en 3 allopatische behandelingen per zeug per jaar. Volgende behandelingen worden niet in rekening gebracht: behandelingen op basis van phytotherapie, homeopathie, vaccinaties, ontworming en behandelingen die wettelijk verplicht zijn (eradicatieziekten).

In geval meer behandelingsreeksen zijn toegepast, mogen de dieren pas als biologisch in de handel gebracht worden na een wachtperiode van 6 maanden na het eind van de laatste behandeling.

Bovendien moet het dubbele van de wettelijke wachttijd (of minimum 48 uur) worden gerespecteerd vooraleer het dier als bio kan worden verkocht. Het gebruik van immunologische diergeneesmiddelen is toegestaan.

VEEHOUDERIJPRAKTIJEN

HERKOMST VAN DE DIEREN

Biggen moeten verplicht van biologische kweek zijn. Aangekochte niet-biologische fokgelten kunnen het aantal volwassen zeugen maximaal voor 20% vervangen op jaarbasis.

Voor de oprichting van een nieuwe zeugenstapel mogen bij gebrek aan de beschikbaarheid van biologische gelten niet biologische gelten aangekocht met een gewicht van maximaal 35kg.

TEGELIJK BIOLOGISCHE EN NIET BIOLOGISCHE DIEREN HOUDEN

Dieren van eenzelfde soort kunnen niet tegelijk gangbaar en biologisch op éénzelfde bedrijf worden gehouden. Voor dieren van dezelfde soort dien je een apart SANITEL-nummer te hebben en de dieren moeten eigendom zijn van een andere juridische entiteit.

CASTRATIE

Tot 31 december 2011 is de castratie van biggen zonder anesthesie of analgesie toegelaten, mits toegepast onder hygiënische omstandigheden en op het voor het dier meest optimale moment (eerste levensweek). Voor de periode vanaf 2012 bezint de keten zich over alternatieven.

VEETRANSPORT

Het gebruik van elektrische dwangmiddelen en allopatische kalmeringsmiddelen voor of tijdens het vervoer is verboden.

OMSCHAKELPERIODE

De omschakelingsperiode gaat ten vroegste in wanneer de marktdeelnemer zich aangemeld heeft bij een controleorganisatie. Tijdens de omschakelingsperiode zijn de regels van de biologische landbouw van toepassing. We maken een onderscheid tussen de omschakeling van de uitloop (plantaardige productie) en de omschakeling van de varkens.

UITLOOP

De omschakeling duurt 6 maanden in geval er geen enkele niet toegelaten behandeling uitgevoerd is het jaar voorafgaand aan de aanmelding; in alle andere gevallen is de duur van de omschakeling van de uitloop 12 maand.

De varkenshouder dient de controleur de bewijslast voor te leggen, die aantoont dat er geen behandelingen toegepast zijn (facturen, registratie behandelingen, inspectie ter plaatse,...)

VARKENS

De omschakeling duurt 6 maanden.

Bij een 'varkensstal met (verharde) uitloop' is er een onmiddellijke start van de omschakelperiode vanaf de beschikbaarheid van de uitlopen (zie voorwaarden huisvesting). Deze duurt dan 6 maanden.

Voor zelfmengers (verwerking van eigen grondstoffen) en wanneer de omschakeling voor de gehele productie-eenheid gelijktijdig plaatsvindt, is de omschakelingsperiode voor dieren 24 maanden. In dat geval kunnen de voeders van het eigen bedrijf gebruikt worden tijdens de omschakelperiode.

Opgelet!

Het is onmogelijk in deze brochure de hele wetgeving weer te geven. Voor praktische toepassing op je bedrijf is het belangrijk om de meest recente wetgeving te raadplegen. Deze is verkrijgbaar bij de controleorganisaties, de Vlaamse overheid, de voorlichtingsorganisaties of BioForum.

De technische invulling van de omschakeling op een vleesveebedrijf

INLEIDING

Wanneer een landbouwbedrijf omschakelt van de gangbare naar de biologische landbouwmethode vraagt dit een duidelijke koerswijziging van het bedrijf en van de bedrijfsleider. De huisvesting en de manier van werken met varkens zullen meestal een heel andere aanpak vergen, het teeltplan moet aangepast worden in functie van de gewasbescherming, onkruidbestrijding, bemesting en de arbeidsorganisatie. Heel wat praktische zaken veranderen.

Zo kan de huidige veevoederleverancier meestal geen biologische veevoerders leveren. Of de zaadhandelaar kan geen biologisch of niet-ontsmet zaaizaad leveren of het zaad moet veel vroeger besteld worden. Om de meerwaarde van de biologische varkens te valoriseren, zal ongetwijfeld ook een ander afzetkanaal gezocht moet worden.

Deze koerswijziging is niet steeds vanzelfsprekend te realiseren, vandaar dat we de toekomstige bioteler met deze brochure op weg willen helpen om zich in te leven in de biologische achtergronden, doelstellingen en de geplande omschakeling.

De economische situatie van het bedrijf heeft ook een grote invloed op de omschakeling. Ook al voelt de bedrijfsleider zich verbonden met de filosofie van het biologisch gemengd bedrijf, de financiële aspecten, zoals investeringsmogelijkheden, kunnen het onmogelijk maken om snel naar het ideaal te evolueren. In dat geval zal de overgang dus geleidelijk moeten gebeuren.

In eerste instantie bespreken we hieronder de gemeenschappelijke thema's, zoals huisvesting, gezondheidszorg, voeding, fokkerij. In een volgend stuk bekijken we twee voorbeelden. Ieder bedrijf is uniek en er zijn talrijke varianten mogelijk maar vanuit de 2 voorbeelden kan men zich enigszins oriënteren. Het is belangrijk dat de uiteindelijke keuze van bedrijfsvoering nauw aansluit bij de persoonlijkheid van de

bedrijfsleider; dit verhoogt de kans tot slagen aanzienlijk.

HUISVESTING EN UITLOOP

Voor de huisvesting van varkens wordt ervan uitgegaan dat de dieren over een lig- en een mestruimte beschikken. De ruimte moet voldoende groot zijn zodat de varkens hun natuurlijk exploratiegedrag kunnen uitoefenen:

- varkens zijn groepsdieren;
- een modderbad nemen behoort tot het natuurlijk gedrag van de zeugen;
- varkens snuffelen en wroeten voortdurend, ze hebben een goede reukzin, hun zicht is eerder slecht;
- communicatie gebeurt via knorgeluiden.

GROEPSHUISVESTING VOOR ZEUGEN

In de biologische varkenshouderij betekent dit meestal dat naast de gewone sluitbare zeugenboxen, de zeugen los rondlopen, een ingestrooide ligplaats hebben en naar buiten kunnen. De boxen worden gebruikt om de zeugen tijdens het voeren of bv. voor het enten, individueel op te sluiten. Roostervloeren mogen maximum 50% van het staloppervlak beslaan.

Bij groepshuisvesting horen diverse voedersystemen, het ene al wat beter toepasbaar in de biologische bedrijfsvoering dan het andere. Er dient opgemerkt te worden dat weinig van die systemen geschikt zijn om ook ruwvoeder te verstrekken.

Enkele voorbeelden zijn:

- handmatig (al dan niet met voorraadbakjes) of geautomatiseerd voeren in boxen;
- dropvoedersysteem: het voer valt in kleine porties in een individuele eetbak die met een klein tussenschot van de andere is afgesloten. Doordat het voer traag en in kleine porties valt, blijven ook de dominante snelle eters op hun eigen plaats staan;
- elektronische voederstations: de zeugen krijgen één voor één hun voer in een afgesloten voederbox. Ze worden herkend en geregistreerd door een computer via een transponder in het oor of in een halsband;

- grond- of vloervoeding: het voer wordt hetzij manueel hetzij automatisch via verdelers op de gesloten vloer verstrekt. Dit systeem brengt wel gemakkelijk agressie met zich mee waardoor zwakkere zeugen minder voer krijgen;
- ad libitum voeding: via een droogvoederbak of brijbak kunnen de zeugen constant aangepast voer opnemen.

KRAAMHOKKEN: KRAAMPARK MET HUTTEN

De klassieke kraamhokken in het gangbare systeem zijn meestal onbruikbaar in de biologische bedrijfsvoering en een uitloop creëren, is meestal onmogelijk. Het 'kraampark' is dan een interessant alternatief.

Het kraampark bestaat uit een stuk weiland dat onderverdeeld is in kleinere perceeltjes waar de zeugen individueel gehuisvest worden. Op elk perceeltje komt een hut te staan. Er zijn goede ervaringen met perceeltjes van ± 6 are. Momenteel zijn er twee types van hutten in gebruik: de halve maan en het Engelse trapeziumvormig type. Dit laatste geeft volgens de bevindingen van het CRA (Centre de Recherches Agronomique te Gembloux) een lager uitvalpercentage dan het halve maan type, maar het is duurder in aanschaf.

Het is belangrijk dat de hutten geïsoleerd zijn (ook tegen de warmte in de zomer!) en dat er zo weinig mogelijk tocht binnenkomt. De hut wordt dan ook best geplaatst met de opening naar het zuidoosten. De hutten zijn bij voorkeur licht van kleur, zo blijft het op hete dagen koeler in de hut. De hutten worden goed ingestrooid en liefst na elke worp verplaatst.

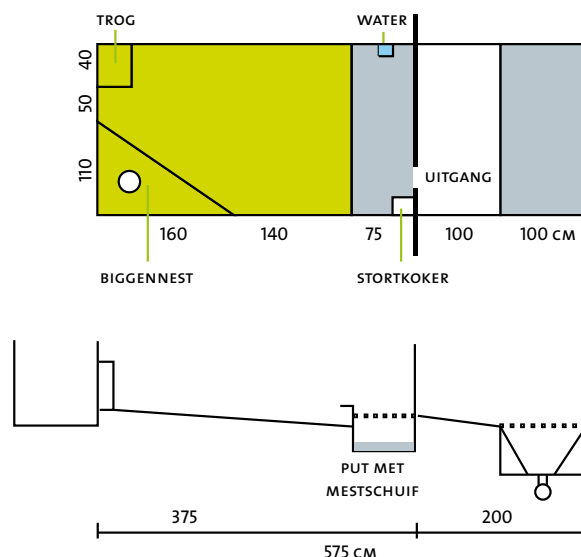
De zeugen worden één week voor het werpen naar het kraampark gebracht en blijven er tot het moment van spenen.

De afsluitingen in het kraampark zijn liefst zo geconstrueerd dat de biggen over de ganse oppervlakte van het park kunnen lopen, op deze manier kan men de biggen op één centrale plaats bijvoeden. Dit kan men realiseren met een enkele schrikdraad op 30 à 40 cm hoogte, die de zeugen doorlaat maar de biggen tegenhoudt.

Ervaring heeft geleerd dat het mogelijk is om het kraampark het hele jaar door te gebruiken. De grondsoort bepaalt of dit kan. Sommige bodems vormen in de wintermaanden een probleem. In dat geval kan men uitwijken naar de bestaande kraamstal die mits aanpassingen de periode van

slecht weer kan overbruggen. Men dient dan wel aan de volgende normen te voldoen:

De zeugen mogen maximaal één week in een box opgesloten worden, nadien moeten zij vrij kunnen rondlopen. Er moet ook voldoende oppervlakte per hok voorzien worden nl. 7,5 m² binnenruimte per kraamhok. Aangezien dit systeem alleen gebruikt wordt als de weersomstandigheden buiten lopen onmogelijk maken, hoeft er geen uitloop te zijn bij deze hokken.

Plattegrond en dwarsdoorsnede van een biologisch kraamhok zoals dat op Praktijkcentrum Raalte in gebruik is

Zogende zeugen in groep huisvesten kan een alternatief betekenen om gemakkelijk een uitloop te creëren, maar de huidige systemen hebben nog veel nadelen. Misschien biedt de toekomst hiervoor wel oplossingen.

GESPEENDE BIGGEN

Dit is één van de meest kwetsbare groepen op het varkensbedrijf. Om het spenen zo probleemloos mogelijk te laten verlopen, is het best de biggen nog een tijd in de kraamstal of in het kraampark te laten lopen. Hoe minder veranderingen, hoe minder stress en hoe minder de kans op ziektes.

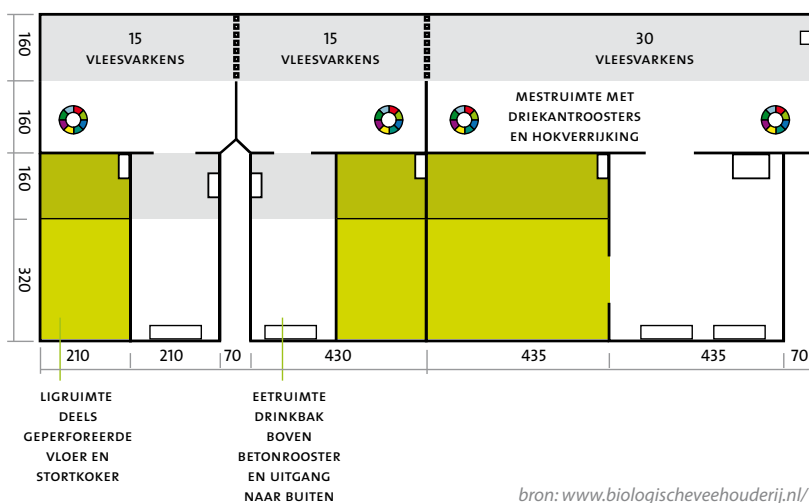
Het systeem om gespeende biggen in grotere groepen te huisvesten, wint meer en meer veld, bijvoorbeeld groepen van een 50-tal biggen. Normen voor deze diercategorie: binnenruimte 0,6 m² per big en 0,4 m² uitloop.

Een optimaal stalklimaat voor biggen kan men verkrijgen door een onderkomen te voorzien in het hok (goed ingestrooide afgedekte plaats waar ze een behaaglijk microklimaat hebben).

STALTYPES VLEESVARKENS

Ook hier is het belangrijk dat er een ligruimte (ingestrooid), een mestzone, een voerzone en een uitloop is. Dit is in verschillende staltypes te realiseren. De vereiste oppervlakte varieert per gewichtsklasse. De uitloop mag voor 50% overdekt zijn en volledig verhard of tot maximaal 50% voorzien van roosters. Gedeeltelijke overdekking reduceert de hoeveelheid regenwater in de mest.

Potstallen, open-frontstallen en diepstrooielstallen zijn zeer goed bruikbaar, maar moeten ook van een buitenloop voorzien zijn.

Plattegrond van 2 kleine en 1 groter hok voor biologische vleesvarkens (15 en 30 dieren); de ligruimte is door een hoge wand en doorgang met strokeringen afgescheiden van de eetruimte; het geblokte gedeelte is een gaatjesrooster voor eventuele drainage van de ligruimte.

Slachtvarkens kan men ook in een zeer extensief 'outdoorsysteem' afmesten. Hierbij beschikken de vleesvarkens constant over een weide en een schuilhok waar ze ook gevoerd kunnen worden.

STROGEBRUIK

De ligruimte moet ingestrooid zijn, zowel in de fokkerij als bij de vleesvarkens. Het gebruik van stro hiervoor ligt het meest voor de hand (ongeveer 1 kg per dier per dag). Het heeft de volgende functies:

- isolatie: een gezonde warme ligplaats;
- afleiding: vermindert de agressie;
- ruwvoeder;

- stikstofbinding: mits er voldoende wordt bijgestrooid, beperkt het gebruik van stro ook de ammoniak-emissie.

Het gebruik van stro leidt, afhankelijk van het toegepaste stalsysteem, wel tot extra arbeid.

Alternatieven voor stro zijn zaagsel en boomchors.

BEHEER VAN DE DIEREN

Ingrepen als het knippen van tanden en het couperen van staarten mogen niet routinematig worden toegepast. Voor sommige ingrepen kan

de bevoegde autoriteit echter ad hoc toestemming verlenen, wanneer de veiligheid in het geding is of wanneer dergelijke ingrepen gericht zijn op de verbetering van de gezondheid, het welzijn of de hygiëne van de dieren.

Het lijden van de dieren moet tot een minimum beperkt worden door adequate anesthesie of analgesie toe te passen en de ingreep op de optimale leeftijd van de dieren te laten verrichten door daartoe gekwalificeerd personeel.

Fysieke castratie is toegestaan om de kwaliteit van de producten te handhaven en uitsluitend met inachtneming van de hierboven vermelde voorwaarden.

Preventief spuiten van ijzer en behandeling van parasieten mag alleen op advies van de veearts. In de praktijk wordt humus ter beschikking gesteld van de biggen om ijzertekort te voorkomen.

Voor de fokkerij is KI wel toegestaan maar natuurlijke dekking dient als basis. Het gebruik van hormonen of soortgelijke stoffen voor het controleren van de reproductie of voor andere doeleinden (zoals het opwekken of synchroniseren van de bronst) is niet toegelaten.

GEZONDHEIDSZORG

Een biologische varkenshouder werkt vanuit een preventiebeleid aan de ziekteverstand van zijn dieren d.m.v. goede voeding, juiste huisvesting, hygiënemaatregelen en een goed stalklimaat.

Dat de dieren zoveel mogelijk hun 'diereigen gedrag' kunnen uiten, neemt bovendien de belangrijkste stressfactor weg en dat heeft een sterk positieve invloed op de weerstand.

Indien er toch dieren ziek worden moet er behandeld worden. Zo nodig moeten zieke dieren afgezonderd in aangepaste huisvesting geplaatst worden. Behandelen met homeopathische middelen of kruiden geniet de voorkeur, maar weinig veeartsen zijn hiervoor terdege opgeleid. Allopatistische behandelingen kunnen enkel met inachtneming van een dubbele officiële wachttijd. Alle behandelingen moeten worden ingeschreven in het veeboek.

Door een gericht fokbeleid kan er ook preventief gewerkt worden aan gezondheidszorg, bijv. door voldoende aandacht te besteden aan het beenwerk of te kiezen voor robuuste, stressnegatieve rassen.

Inentingen en veterinaire behandelingen kunnen in de regel niet, enkel bij wettelijke verplichting zijn ze toegelaten. Het spenen van biggen gebeurt minimum na 40 dagen.

Worminfecties: zo nodig mogen onder strikte voorwaarden ook ontwormingsmiddelen worden gebruikt. Dit kan echter enkel mits een voorafgaande diagnose door een veearts. Daarom is het aangewezen om regelmatig de mest te bemonsteren zodat men indien nodig tijdig curatief kan ingrijpen. Hygiëne en een goed beweidingsbeleid kunnen hierbij een preventieve rol spelen. Door bijvoorbeeld de zeugen beperkt toegang te geven op de weide (pas twee uur na het voeren) zal 80% van de mest niet op de weide terechtkomen. Hongerige varkens enkele uren vóór het voeren op de wei laten, heeft ook een positieve invloed op de hoeveelheid gras die wordt opgenomen. Voldoende omweiden zodat er telkens jong, beter verteerbaar gras is, heeft zowel op de worminfectiedruk als op de opname een positieve invloed.

VOEDING

ECONOMIE VAN HET VOER

Aangezien de voeding met een aandeel van circa 50% de belangrijkste kostenfactor op een varkensbedrijf is, moeten de dieren de voedergrondstoffen optimaal benutten. Een prijsstijging van € 1,-/100 kg voer resulteert bij een voederconversie van 3,0 in een kostprijsstijging van € 0,03 per kilo vlees. De toekomstige eis dat de voeders voor

100% samengesteld dienen te worden uit biologische grondstoffen zal een kostprijsverhogend effect hebben, waardoor ook de prijs voor het varkensvlees zal stijgen.

RUWVOEDERS

De varkens moeten kunnen beschikken over ruwvoeders (vers, gedroogd of ingekuild) als aanvulling op het dagrantsoen. Voor de gezondheid, de rust en het dierenwelzijn in het algemeen heeft ruwvoeder een positieve inbreng. Als ruwvoeders worden de volgende voedermiddelen courant gebruikt: gras of gras-klover (vers, hooi of vordroog), gps (ingekuilde deegrijpe granensilage), kuilmaïs, bonen, erwten, luzernehooi, perspulp en CCM (ingekuild vochtig maïsgraan).

Veel hangt af van hoe men het voer kan verstrekken, maar meestal betekent het meer arbeid en dat is mede de reden waarom het in de gangbare varkenshouderij verdwenen is.

KRACHTVOEDERS

Naast ruwvoeder worden ook krachtvoeders verstrekt. Deze kunnen aangekocht worden bij een biologisch erkend veevoederbedrijf ofwel zelf op het bedrijf geproduceerd en bereid. In de praktijk produceren heel weinig bedrijven 100% van het voeder zelf. Vaak wordt voeder volledig aangekocht ofwel aangevuld naast bv. eigen granen of peulvruchten.

ZUIGENDE BIGGEN

De melkproductie van de zeug daalt in het algemeen vanaf de vierde week van de zoogperiode. De behoefte van de biggen stijgt juist naarmate de biggen ouder worden. Om het verschil tussen aanbod van melk en behoefte aan voedingsstoffen aan te vullen worden zuigende biggen vaak bijgevoerd met biologische melkkorrel. Hiermee worden de meeste problemen rondom het spenen van de biggen voorkomen.

Een mogelijkheid om de voeropname te stimuleren, is het verstrekken van het voer in vorm van brij. Werk daarbij wel hygiënisch want er is een risico op rotting met alle gevolgen van dien. In de praktijk zijn er goede ervaringen met het verstrekken van kuilvoer aan gespeende biggen. Kuilvoer is zuur en vezelrijk en heeft daarom waarschijnlijk een positief effect op de darmgezondheid.

GESPEENDE BIGGEN

Het voeren van gespeende biggen is het moeilijkst binnen de biologische varkenshouderij. De belangrijkste knelpunten zijn schaarste aan eiwitrijke grondstoffen en het optreden van speendiarree. Er is voldoende aanbod van biologisch geteelde granen, maar er is een schaarste aan hoogwaardige eiwitrijke grondstoffen die onder biologische omstandigheden geproduceerd zijn. Het is een uitdaging om de juiste aminozuren aan te bieden in de juiste verhoudingen zonder chemische verkregen aminozuren toe te voegen. Om toch te voldoen aan de gewenste aminozuregehalten in het voer zullen meer (hoogwaardige) eiwitbronnen opgenomen moeten worden. Dit zal echter weer leiden tot een hoger percentage ruw eiwit in het voer en een hogere kostprijs voor het voer.

Een hoog percentage ruw eiwit in het voer kan leiden tot veel onverteerd eiwit in de dikke darm, waardoor meer eiwitfermentatie kan optreden met een grotere kans op speendiarree. Naast voeding zijn overigens ook huisvestings-, klimaats- en stressfactoren (o.a. mengen en verplaatsen van biggen) van belang bij het voorkomen van maag-darmstoornissen.

Van sommige natuurlijke stoffen als kruiden, klei-mineralen en micro-organismen is bekend dat ze de groei bevorderen.

VLEESVARKENS

Om de kostprijs te verlagen, schakelen sommige varkenshouders te snel over van startvoer naar vleesvarkensvoer. Het gevolg is dat vleespercentage en typering van de vleesvarkens verslechteren. Ter compensatie wordt vaak als vleesvarken-vaderdier een sterk bevestigd ras (veelal Piëtrain) gebruikt. Uit onderzoek met verschillende varkensrassen zou moeten blijken bij welke aminozurenniveaus in het voer de gunstigste verhouding tussen opbrengsten en kosten bereikt wordt.

Uit diverse onderzoeken is gebleken dat het verstreken van eiwitrijk ruwvoer aan vleesvarkens zeker perspectief biedt ten aanzien van slachten vleeskwaliteit. Een bijkomend voordeel van ruwvoerders is de mogelijkheid om tijdens het bewaren zuren te laten vormen of toe te voegen, waardoor organische zuren indirect opgenomen worden in het rantsoen.

DRAGENDE ZEUGEN

Bij drachtige zeugen op biologische bedrijven wordt weidegang toegepast. Op deze weiden wordt doorgaans gras, klaver of luzerne verbouwd. Zeugen kunnen ruwvoerders redelijk goed verteren en bovendien zorgen de ruwvoerders voor extra verzadiging, waarvan aangenomen wordt dat dit het welzijn bevordert. Het is mogelijk een aanzienlijk deel van het mengvoer te vervangen door ruwvoer mits de voederwaarde ervan bekend is zodat de samenstelling van het aanvullende mengvoer hierop kan worden afgestemd.

Voor dragende zeugen beveelt men in begin, midden en einde van de dracht aan minimaal resp. 2, 2 1/2 en 3 kg standaard zeugvoer te geven. Daarnaast dient een drachtige zeug nog ca. 0,5 EW uit ruwvoer of andere bijproducten op te nemen.

LACTERENDE ZEUGEN

De zoogperiode van biologische kraamzeugen is twee weken langer dan van gangbare kraamzeugen. Om te voorkomen dat de conditie van de zeug tijdens de lange zoogperiode te ver terugloopt, moeten de zeugen ruim gevoerd worden. Omdat de ruimtetemperatuur gemiddeld lager is dan in de gangbare houderij is de voeropname hier meestal hoger. Evenals bij vleesvarkens en dragende zeugen kan het verstreken van eiwitrijk ruwvoer aan lacterende zeugen een mogelijkheid zijn om te voldoen aan de eis van 100% biologisch voer.

(VOCHTRIJKE) BIJPRODUCTEN

Biologische bijproducten, die als restproduct vrijkomen bij de productie van biologische voedermiddelen, zoals o.a. wei en brood, zijn goed toepasbaar in de rantsoenen van alle categorieën biologische varkens. Vanuit het oogpunt van kostenbesparing biedt investering in een brijvoerinstallatie perspectieven. Bovendien bevat een dergelijke installatie de mogelijkheid om eigen geteelde granen, eigen afval en bijvoorbeeld aardappels te verwerken in het rantsoen.

DE TEELT VAN RUW- OF KRACHTVOER

Elk bedrijf is uniek door zijn ligging, grondsoort, management en structuur. Indien het bedrijf naast de veehouderijtak beschikt over een akkerbouwtak, kan ofwel het gehele bedrijf omschakelen (grond en dieren) ofwel enkel de grond (perceel per perceel) ofwel enkel de dieren (diersoort per diersoort). Indien het bedrijf bv. enkel de varkenshouderij wenst om te schakelen, dienen afspraken gemaakt met andere biologische akkerbouwers voor de afname van de dierlijke mest. Indien zowel de varkenshouderij als de akkerbouwtak worden omgeschakeld, kan de mest geheel of gedeeltelijk op het eigen bedrijf afgezet worden (max. 170 kg N/ha). Het teeltplan kan erop gericht zijn om zelf voedermiddelen te produceren voor de eigen varkens. De maïsteelt moet in de biologische teelt vaak noodgedwongen een stapje terugzetten, gezien die een grote aanspraak maakt op de bodemvruchtbaarheid. CCM blijft wel een geschikt voer in de varkenshouderij. Snijmaïs is in beperkte mate bruikbaar bij guste en drachtige zeugen. Anderzijds veroveren granen op vele biologische varkensbedrijven een plaats als interessante (ruw)voederteelt. De mogelijkheid tot inzaai van zomer- of wintergranen, de vlotte onkruidbeheersing met de wiedege en de verschillende oogstmethodes maken dit een interessante teelt. Bovendien is de graanteelt ook zeer geschikt om de overgang naar gras-klover te maken, gezien de oogst in de zomer. Onderzaai maakt het zelfs mogelijk om een maand na de graanoogst reeds gras-klover te oogsten.

Een basisprobleem in de varkensvoeding is de aanbreng van eiwitten. Daarnaast moeten er voldoende vlinderbloemigen in het teeltplan worden opgenomen. Een oplossing voor beide knelpunten ligt in de teelt van erwten of bonen of oliehoudende gewassen (koolzaad). Soms worden ook mengteelten (triticale - erwten of gerst-haver-erwten) verbouwd. Zo verkrijgt men een eiwitrijk voer en kan men voldoende afwisseling in de teeltrotatie brengen.

Andere teelten zijn gras-klover, luzerne en eventueel bieten of aardappelen, die zorgen voor een ruimere vruchtafwisseling.

REKENVOORBEELD

1) Gemengd bedrijf varkens-akkerbouw:

- Gesloten bedrijf met 100 zeugen en afmest (2000 vleesvarkens/jaar)
- 30 hectare akkerbouw

Behoeftte grond voor mestafzet

- 100 zeugen / 6,5 = 15,4 hectare
- 2000 / 2,4 ronden/jaar = 833 / 14 = 59,5 hectare
- **Totaal** = 74,9 hectare

Er moet dus gezocht worden naar bijkomend ± 45 hectare voor mestafzet of de varkensstapel moet gereduceerd worden.

Teeltplan: triticale, gerst, gras-klover (2 jaar) mais, erwten

- 5 hectare per teelt: 25 à 30 ton triticale, gerst; 20 ton erwten en 35 à 40 ton droge mais
- Gras-klover - deels als uitloop voor dragende zeugen - deels als ruwvoeder voor zeugen en varkens in stal.

Voederbehoefte:

- 100 zeugen x 1150 kg = 115 ton zeugenvoeders
- 2000 vleesvarkens x 350 kg = 700 ton varkensvoeders

Naast granen en peulvruchten dienen de voeders nog aangevuld te worden met vitaminen, mineralen, hoogwaardige eiwitten zoals van soja, goed fermenteerbare vezels zoals kortmeel, bietenpulp, ...

De veehouder kan de granen en peulvruchten zelf verwerken en aanvullen met een aangepast kern in functie van de leeftijd (biggen, vleesvarkens) en productiestadia (lactatie, dracht, ...).

Hij kan ook overwegen zijn akkerbouwproductie te verkopen en volledige voeders aan te kopen.

2) Gespecialiseerd varkensbedrijf - zonder akkerbouw - 4 ha uitloop voor drachtige zeugen

- 100 zeugen + afmest (2000 vleesvarkens/jaar)

Dit bedrijf moet dus actief op zoek naar biologische mestafzet. Tevens moet hij biologisch krachtvoer aankopen voor de zeugen en vleesvarkens.

3) Gesloten 'outdoor' varkensbedrijf met akkerbouw en varkens met eigen voederbereiding

- 50 zeugen + afmest (1000 vleesvarkens/jaar) + 44 ha akkerbouw/weide

Om een goede mineralenbenutting te hebben, is het wenselijk dat deze percelen passen in een teeltrotatie.

Het bedrijf beschikt over een loods voor de opvang van zeugen en varkens als de weersomstandigheden ongunstig zijn.

- 50 zeugen: ± 3 hectare uitloop voor zeugen (outdoor)
- 400 vleesvarkens max. 50 vleesvarkens/ha : ± 8 hectare uitloop voor vleesvarkens

Tijdens slechte weersomstandigheden of een kritieke levensfase (bv. spenen) kunnen de dieren tijdelijk binnen gehuisvest worden. Er is bij de berekening van de benodigde weideuitloop rekening gehouden met een tijdelijk verblijf binnen.

Er is dus nood aan 11 hectare weide en ruimte voor 33 hectare akkerbouw.

- 33 ha akkerbouw (vnl. granen en vlinderbloemigen) x 5 ton /hectare = 165 ton opbrengst

Voederbehoefte:

- 50 zeugen x 1000 kg = 50 ton zeugenvoeders (voerbesparing omwille van grasopname)
- 1000 vleesvarkens x 300 kg = 300 ton varkensvoeders

Er is dus voldoende grond voor mestafzet, maar onvoldoende voor de productie van de benodigde grondstoffen. Er moet dus nog ruim 50% aangekocht worden. Dit kunnen grondstoffen zijn of aanvullende voeders. Het zal dus niet vanzelfsprekend zijn om alle grondstoffen zelf te telen. Bovendien is er een probleem om voldoende kwaliteitsvolle eiwitrijke grondstoffen te telen. Mogelijkheden zijn erwten of paardenbonen. De teelt van koolzaad is ook mogelijk mits de mogelijkheid bestaat tot persen (koolzaadkoek en olie).

De technische resultaten kunnen verbeterd worden door de aanvulling met sojaschilfers of getoaste sojabonen of verwerkte grondstoffen (kortmeel, bietenpulp, olie,...).

Voorbeelden voedersamenstelling (100% bio)

GRONDSTOFFEN	BIGGEN	VLEES-VARKENS	ZEUGEN DRACHT	ZEUGEN LACTATIE
MAÏS	16	10	0	25
GERST	30	12	27	15
TARWE	10	32	20	10
ERWTEN	15	10	0	10
PAARDEBOON	0	10	4	8,5
ZONNEPITSCHILFER	0	0	6	0
SOJASCHILFER	10	10	4,5	15
SOJABOON GETOAST	10			
KORTMEEL	2	9	18	2
BIETENPULP	2,5	3	7	5
HAYER			10	5
VOORMENGSEL	2	2	2	2
KRIJT	1	1	0,5	1,5
OLIE	1	1	0,5	1
MONOCALCIUMFOSFAAT	0,5	0	0,5	1
TOTAAL	100	100	100	100
RE	19	18	14	18
DV LYS	8,5	7,2	4,6	7,3
NEV (KCAL)	2300	2250	2100	2250

FOKKERIJ

De klassieke zuivere Belgische varkensrassen BL (Belgisch Landras) en Piétrain zijn geen geschikte rassen voor de zeugenlijn op het biologisch bedrijf. Vooral hun stressgevoeligheid en te extreme bespiedheid zijn hiervoor verantwoordelijk. Commerciële hybride-rassen zijn omwille van de afhankelijkheid op het vlak van inkoop niet aan te raden (voor grotere bedrijven kan een GOM-unit dit verhelpen). Daarom is het nodig om voldoende aandacht en tijd te besteden aan de opbouw en de in stand houding van een passende zeugenstapel.

Omdat KI is toegestaan, kan men hiervoor voldoende beroep doen op diverse rassen en voldoende verschillende bloedlijnen. Belangrijke eigenschappen die aandacht verdienen zijn:

- hoge vruchtbaarheid: duidelijke bronst, klein interval tussen spenen en dekken, en een voldoende hoog aantal levend geboren biggen;
- goede moedereigenschappen: goed moederinstinct, voldoende melkgift met de capaciteit een zoogtijd van 6 weken te kunnen verwerken;
- uniforme tomen met weinig uitval;
- goede groei;

- robuust beenwerk;
- zo mogelijk homozygoot stressnegatief en minimum heterozygoot;
- voldoende vlees- en karkaskwaliteit;
- sociale varkens om problemen met agressie te voorkomen.

Voor de productie van de vleesvarkens is een Piétrain-eindbeer aangewezen, bij voorkeur gebruikt men de Piétrain-Rehal, deze is homozygoot stressnegatief.

In Europa wordt er in de commerciële varkenshouderij in hoofdzaak gebruikt gemaakt van de volgende rassen:

- Moederlijnen (fokzeugen)

Landras (Belgisch landras, Fins Landras, Engels landras, Deens landras, Frans landras, ...)

Large White of Grote Yorkshire

Bij deze selectie zijn volgende criteria van groot belang: moedereigenschappen (zorg voor biggen, voldoende tepels, melkgift, rust), vruchtbaarheid (voldoende levend geboren biggen, goede bronst) en langleefbaarheid (goed beenwerk, goede uier, goede eetlust, ...). In mindere mate groei, voederconversie en karkaskwaliteit.

Het laatste decennium maken sommige selectiebedrijven gebruik van **Chinese varkensrassen**. Deze rassen zijn van nature vruchtbaarder dan Europese, maar kenmerken zich door een veel hoger vetgehalte.

Duroc wordt beperkt gebruikt in bepaalde selecties van de moederlijn. De keuze voor Duroc kan van belang zijn voor de biologische sector omwille van het stevigere beenwerk. Deze varkens zijn echter minder goede moeders.

De meeste Europese commerciële selecties kenmerken zich door een grote mate van inteelt. Door kruising van 2 rassen (hybride) kan men kwaliteiten van twee rassen verenigen en de nadelen van inteelt verminderen.

Omwille van de beperking op de aankoop van gangbaar fokmateriaal (max. 20% van de aanwezige volwassen dieren) dienen biologische varkenshouders een deel van de gelten zelf aan te fokken bij gebrek aan voldoende beschikbare biologische gelten. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van een rotatiekruising ofwel kan men een grootouderlijn in stand houden voor de productie van eigen fokmateriaal. Sommige be-

drijven hebben een zeer laag vervangingspercentage. Dit gaat echter ten koste van de technische bedrijfsresultaten.

Rotatiekruising: met dit kruisingssysteem is een gesloten bedrijf te maken waarop uitsluitend sperma aangevoerd wordt en geen levende varkens. Daarmee is de kans op ziekte-insleep klein. Op deze bedrijven worden de vermeerderingszeugen gefokt als een rotatiekruising met twee of drie zeugenlijnen. De beste tien procent van deze zeugen wordt geïnsemineerd met sperma van beren uit de zeugenlijn die in het fokschema aan de beurt is. De overige zeugen worden geïnsemineerd met sperma van een berenlijn en leveren zo de vleesvarkens.

Vermeerdering op basis van grootouders: hier worden de moeders van de zeugenlijn aangekocht (grootouders) welke gekruist worden met aangekocht sperma. In de praktijk worden vaak landras zeugen (grootouder) gekruist met Large White beer of omgekeerd. In dit systeem moet men wel regelmatig grootouders aankopen ($\pm 10\%$ van de zeugenpopulatie) met risico op ziekte-insleep. Anderzijds geeft deze selectie de beste resultaten door optimaal heterosis effect en hoge selectiedruk.

- Vaderlijnen (eindbeer)

Duroc, Piétrain of kruisingen

Hier wordt vooral geselecteerd op voederconversie, groei, bevruchtbaarheid en vleeskwaliteit.

Door verschillende rassen met elkaar te kruisen, verhoogt men de robuustheid van de dieren en de technische resultaten.

KI is toegestaan. Hormonale behandelingen (bronstinductie) alsook embryo-transplantatie daarentegen zijn verboden.

BESCHRIJVING VAN DE RASSEN – KENMERKEN

LANDRAS OF LANDVARKEN:

zeer goede moederlijn voor de productie van kweekzeugen. Zeer goede vruchtbaarheid verenigt zich met goede moedereigenschappen en goede belevingsbaarheid. Vaak worden landrassen gekruist met Large White om een robuustere fokzeug te bekomen met een betere exterieur en hogere levensproductie. Er is heel wat inteelt in de zuivere lijnen wat het belang van hybridisatie nog doet toenemen. Enkele voorbeelden van landras fokkerijlijnen zijn Deens landras, Fins landras, Nederlands landras, Belgisch landras, Frans landras,...

LARGE WHITE OF GROOT YORKSHIRE (YORK):

net als het landvarkens wordt de Large White geselecteerd voor de zeugenlijn. Large White is van de Europese varkens het meest productief zowel qua groei als qua vruchtbaarheid en kenmerkt zich door een goede voederconversie en uitstekende vleeskwiteit. Verder kenmerkt deze selectie zich door een goed moederinstinct. De kruising van Large White met Landras geeft zeer goede en productieve zeugen.

DUROC:

deze selectie wordt meer en meer gebruikt voor de productie van eindberen. Het kenmerkt zich door een extreem hoge groei in combinatie met een hoog % intramusculair vet. Dit zorgt voor een uitstekende vleeskwiteit. Verder kenmerkt deze selectie zich door een goed en robuust beenwerk wat interessant is voor 'outdoor' varkens. Nadeel is dat de vruchtbaarheid van dit ras minder is dat dit van Large White en Landras.

De intensieve varkenshouderij gebruikt daarom Duroc enkel als eindbeer.

De groei van Duroc gekruiste varkens is extreem hoog. Groeicijfers van gemiddeld 1000 gram/dag in de fase tussen 30 kg en 100 kg zijn geen uitzondering.

PIÉTRAIN:

extreem gespierde, magere varkens welke als eindbeer worden gebruikt. De Belgische

Piétrain is meestal stresspositief en is moeilijk inzetbaar voor natuurlijke dekking. Duitse Piétrain is vaak stressnegatief (Halothaan negatief) maar gemiddeld iets minder gespierd.

Het fokken van magere varkens speelt in op de tendens tot vetarme voeding, maar gaat ten koste van de smakelijkheid van het vlees en lijdt soms tot technologische afwijkingen (PSE) – slap vlees met dripverlies.

YORK:

gefokt voor vruchtbaarheid in combinatie met goede groei en goede bespiering.

FINS LANDRAS:

is het meest vruchtbare Landras, gekend om de goede moedereigenschappen, veel gebruikt voor zeugenlijnen.

BELGISCH NEGATIEF:

stressnegatief, met behoud van zoveel mogelijk bespierdheid.

PIÉTRAIN:

enkel bruikbaar als vaderbeer voor het slachtvarken. De stressnegatieve piétrain-Rehal kan eventueel wel in de zeugenlijn gebruikt worden als er meer bespiering moet ingebracht worden.

BELGISCH LANDRAS:

mogelijk als eindbeer, op voorwaarde dat men homozygoot-stressnegatieve zeugen heeft.

Economische informatie

PRODUCTIE IN VLAANDEREN EN EUROPA

EVOLUTIE VAN HET AANTAL BIOLOGISCHE VLEESVARKENS PERIODE 2003-2010	VLAANDEREN	WALLONIË
2003	1.635	5.056
2004	1.994	6.407
2005	1.576	6.939
2006	2.810	9.377
2007	2.002	9.438
2008	2.217	9.593
2009	2.098	8.250
2010	1.672	13.618

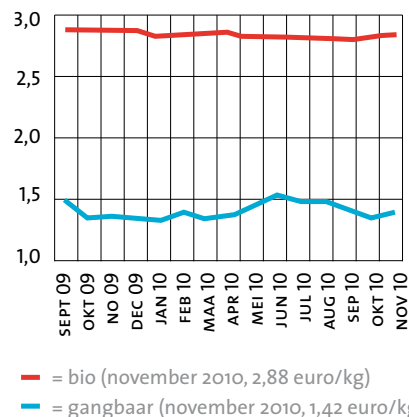
Bron: Departement Landbouw en Visserij – AMS – BioForum Wallonië

Deze tabel laat zien dat de biologische varkenshouderij in Vlaanderen nauwelijks gegroeid is in de voorbije jaren. Dit is des te opmerkelijker omdat in Wallonië (13.618 vleesvarkens in 2010 – groei van 65% tov 2009) en in onze buurlanden (Duitsland +25% - Frankrijk +10% in 2009) wel degelijk een stijging op te merken is van de bio varkenshouderij. De daling in 2010 in Vlaanderen heeft te maken met een tijdelijke leegstand bij een varkenshouder. Het achterblijven van Vlaanderen op de productie van biologische varkens wordt deels verklaard door de hoge eisen op het vlak van grondgebonden productie én de noodzakelijke uitloop. Hierbij is veel land nodig om enerzijds de mest af te zetten à rato van 2 GVE (grootvee-eenheden) per hectare biologische grond en anderzijds om de uitloop te kunnen organiseren.

PRIJSVORMING

In vergelijking met de gangbare sector is de prijs van biovarkens veel constanter. De prijs is het resultaat van overleg binnen de sector tussen varkenshouders, slachthuizen, verwerkers en distributie. Vaak overtreft de vraag naar biologisch varkensvlees het aanbod, waardoor het iets gemakkelijker is om een noodzakelijke meerprijs te bekomen ten opzichte van de klassieke markt. Daarentegen zorgen de lage varkensprijzen van de laatste jaren in de klassieke markt ervoor dat de biologische markt marginaal blijft, aangezien vele consumenten kiezen voor goedkoop voedsel.

Prijzen voor varkens E bio en gangbaar; in Euro/kg geslacht gewicht, geleverd aan slachthuis

(Bron: BÖLW, AMI)

De prijs aan de boer voor biovleesvarkens in België varieert tussen 2,80 en 3,2 euro/kg karkasgewicht. Deze prijs is afhankelijk van de afnemer en de karkaskwaliteit. Prijzen zijn bij vertrek van de boerderij. Slachtkosten en vervoer zijn ten laste van de koper.

Prijzen voor biozeugen variëren tussen 1,60 en 2,2 euro/kg karkasgewicht, eveneens afhankelijk van afnemer, gewicht en beveleedheid.

Voor intacte beren is er een grote prijsaftrek bij de meeste afnemers, waardoor castratie economisch noodzakelijk is.

In Nederland en Duitsland zijn de prijzen voor biologische varkens algemeen een beetje lager dan in België.

AFZETKANSEN

In Vlaanderen zijn er slechts een beperkt aantal operatoren die biologisch varkensvlees verwerken. Volgende slachthuizen beschikken over een erkenning voor het slachten van biologisch varkens: EEG slachthuis Mechelen, slachthuis Genk en Slachthuis Van Gool. De meeste (Vlaamse) biologische varkens worden in Waalse slachthuizen geslacht met als belangrijkste Abattoir Detry en Porc Qualité Ardenne. Verder beschikken Abattoir communal d'Ath, en Abattoir Marquet over een bio-erkenning.

Sommige slachthuizen beschikken zelf over een biogekeurde versnijderij (vers vlees) of doen verdere verwerking (vleeswaren) ofwel verkopen zij karkassen of technische delen door aan verwerkers (Delemeat, Natuurvlees Dobbelaere, Ganda, Brackeniers, Mama Lucia,...), beenhouwers en warenhuizen.

De vraag naar biovarkensvlees stijgt. Midden 2011 zoeken POA, Detry en Van Gool samen ongeveer 100 extra vleesvarkens per week. Voor de afnemers is de grootste moeilijkheid om alle delen als bio te vermarkten. Als er een sterke vraag is naar hammen moet er ook voldoende afzet zijn de andere deelstukken (carrés, buikspek, ...), zoniet moet een deel van het varken gangbaar en dus met verlies afgezet worden.

MARKETING

HOE EEN MEERWAARDE CREËREN UIT BIO VARKENSVLEES

Er zijn ruwweg 3 manieren om biologische varkens te vermarkten. Men kan aan de groothandel verkopen (slachthuis – verwerker) of rechtstreeks aan de biologische slager, of tenslotte kan men het vlees zelf verwerken.

De groothandel kan in principe alle types biovarkens aan en kan ook grotere loten in een keer slachten. Voor de slager moet men rekening houden met de aanlevering van kleine aantallen varkens op een regelmatig basis. In geval van een overaanbod heeft men een uitweg bij de groothandel alsook voor bv.. reforme zeugen. Als men zelf vlees wil verwerken op het bedrijf moet men uitgerust zijn met de nodige gekeurde lokalen om conform de sanitaire regels (FAVV) vlees te versnijden. Verder moet men beschikken over een diploma van slager of beroep doen op een gediplomeerde slager.

VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

Hoeveslagerij De Groene Boerderij (Wuustwezel) – Ferme du beau Pays (Frans Vlaanderen)

Deze bedrijven hebben hun kans gegrepen om rechtstreeks vlees te vermarkten. Door de eigen verwerking en verkoop van het vlees wordt een bijkomende marge gecreëerd. Het contact met de consument geeft ook een extra stimulans om vlees van hoge kwaliteit te produceren en extra zorg te dragen voor de dieren tijdens de kweek en het vervoer naar het slachthuis. Naast varkensvlees wordt ook biologisch rundvlees, lamsvlees en gevogelte verkocht.

René Verachtert (Geel) verkoopt zijn varkens aan twee Vlaamse beenhouwers en indien hij teveel varkens heeft, worden deze verkocht aan de groothandel.

Rita Van Dijck (Vlimmeren) en **Luk Dekens** (Kester) verkopen hun varkens aan de groothandel.

De hoger vermelde bedrijven houden tussen 20 en 40 zeugen en mesten zelf alle vleesvarkens af.

Deze varkenshouders zijn niet voltijds met deze activiteit bezig, maar doen dit hetzij in nevenberoep hetzij als deeltak op het een gemengd bedrijf.

In Wallonië en in het buitenland zijn er wel voorbeelden van grotere gespecialiseerde biovarkenshouderijen die tussen 150 en 1000 zeugen houden. De grotere zeugenbedrijven (Duitsland, Denemarken) verkopen vaak hun biggen. Men kan stellen dat 1 VAK nodig is per 100 zeugen en afmest. Dit geeft aan dat de arbeidsbehoefte ruim dubbel zo hoog is in biologische varkenshouderij in vergelijking met de gangbare varkenshouderij.

RENDABILITEITSBEREKENING

Om een idee te geven van de rentabiliteit van de biologische varkensproductie volgt hierna een berekening van het arbeidsinkomen per zeug voor 1 jaar (juni 2010 t.e.m. mei 2011). Er wordt uitgegaan van de weinig optimistische productie van 20 gespeende biggen per jaar en de verkoop van 20 slachtvarkens per jaar en er wordt wel degelijk rekening gehouden met veel hogere voederconversie omwille van de omstandigheden waarin biologische varkens gehuisvest zijn:

Kosten:

- Afschrijvingen en interesten:	€ 570
- Krediet, verzekeringen en taksen:	€ 258
- Onderhoud en herstellingen:	€ 50
- Electriciteit en verwarming:	€ 122
- Zeugen (50 % vervanging):	€ 157
- Veeartsenijkosten:	€ 50
- Mestafzet:	€ 18
- Voeders zeugen en biggen:	€ 700
- Voeders vleesvarkens:	€ 2790
Totaal:	€ 4.715

Opbrengsten:

- Slachtvarkens: (18 varkens van 115 kg)	€ 5443
- Zeugen:	€ 128
Totaal:	€ 5.571

Arbeidsinkomen:

€ 856

Zelfs bij de actueel zeer hoge prijzen voor het biologische voeder blijft het arbeidsinkomen per jaar per zeug nog op een aanvaardbare € 552. Betere resultaten in de productie stellen die cijfers nog in gunstige zin bij.

BIOVARKENS RENDABILITEIT				per zeug			
50 zeugen							
Kosten							
aantal zeugen	50						
kaskrediet	6%	€ 3600		afschrijving	interest	€ 216	
verzekeringen						€ 12	
zeug	45%	vervanging	€ 350			€ 157,50	
stal							
zeugenplaats (incl. biggen)	20	gespeende biggen/zeug	€ 3000	€ 150	€ 120		
	19	opgezette varkens					
	18	verkochte varkens/zeug					
biggenplaats 12-40 kg	3,84	per zeugenplaats	€ 958,90	€ 47,95	€ 38,36		
varkensplaats 40-115 kg	6,10	per zeugenplaats	€ 2134,25	€ 106,71	€ 106		
						€ 569,01	
onderhoud en herstellingen						€ 50	
electriciteit		natuurlijke ventilatie	€ 32			€ 32	
verwarming	6000	liter	€ 0,75			€ 90	
mestafzet						€ 18	
taksen en heffingen						€ 30	
veearts						€ 50	
					SOM	€ 1224,51	
voerders:	<u>gewicht:</u>	voederprijzen = gemiddelde van 2010 - 2011		actueel			
starter 10-20 kg	22	22	€ 490	€ 525		€ 215,60	€ 231
biggen 20 - 40 kg		45	€ 462,50	€ 500		€ 395,44	€ 427,50
mestvarkens 20 - 115 kg	356,25	311,25	€ 427,50	€ 465		€ 2395,07	€ 2605,16
zeugen dracht	715		€ 380	€ 420		€ 271,70	€ 300,30
zeugen lactatie	485		€ 440	€ 475		€ 231,40	€ 230,38
					SOM	€ 3491,21	€ 3794,34
				SOM	per zeug	€ 4715,72	€ 5018,85
Opbrengsten							
slachtvarkens	18	94,8	€ 3,19			€ 5443,42	
zeugen	0,5	160	€ 1,60			€ 128	
				SOM	per zeug	€ 5571,42	
				SALDO	per zeug	€ 855,70	€ 552,56

PRAKTISCHE VOORBEELDEN

Hieronder bespreken we de technische resultaten van 2 bedrijfstypes:

- 1) Een grondverbonden bedrijf met 40 zeugen + afmest
- 2) Een grondgebonden bedrijf met vrije uitloop 'outdoor'

1) EEN GRONDVERBODEN BEDRIJF MET 40 ZEUGEN + AFMEST

- Gesloten varkensbedrijf met 40 zeugen en afmest
- Verbouwing bestaande kraamstal en nieuwbouw voor vleesvarkens en dragende zeugen

- Huisvesting (groepshuisvesting zeugen op stro met uitloop deels verhard – deels onverhard (weide) – zeugen werpen in kraamhok en worden na 2 weken verplaatst naar kraamafdeling met uitloop (binnen en buiten).
- Teeltplan – enkel 1,5 hectare uitloop voor dragende zeugen
- Mestafzet – overeenkomst met regionale bio akkerbouwers
- Arbeid – 0,5 VAK
- Voer – aankoop biologische voeder bij een bio erkende voerleverancier

De technische resultaten zijn behoorlijk, met een tijdelijke terugval van de productiviteit van de zeugen in 2008. Dit heeft te maken met een

te geringe vervanging de voorgaande jaren waardoor er teveel oudere, minder productieve zeugen op het bedrijf aanwezig waren. Reforme zeugen blijven soms te lang zitten op het bedrijf wat zorgt voor extra verliesdagen.

De voederconversie is ongeveer 0,5 hoger dan op gangbare bedrijven. Dit is te verklaren door het extra energieverbruik van de varkens op stro en met uitloop en wegens de minder optimale voeder-samenstelling ten gevolge van het verbod op het gebruik van synthetische aminozuren. De groei van de varkens daarentegen is goed en vergelijkbaar met klassieke bedrijven. Ondanks deze lagere technische resultaten is het financiële resultaat per afgeleverd vleesvarken goed.

Wegens de huisvesting op stro en de extra benodigde oppervlakte mag men niet teveel focussen op de opbrengst per vleesvarken omdat

ZEUGEN	2006	2007	2008	2009
Worpindeks	1,89	1,92	1,76	1,89
Biggensterfte kraamstal	21,9	20,9	17,4	16,8
Productiegetal (biggen 20 kg)	17,75	17,40	15,98	19,22
Worpgrootte eerstelingszeugen	10,07	10,64	11,67	12,33
Worpgrootte overige zeugen	12,1	11,51	10,75	11,12
Vervangings%	5	25,7	27,7	22,6
Voederverbruik/zeug	1216 kg	1247 kg	1181 kg	1310 kg
Voederverbruik/big (tot 20kg)	21 kg	26 kg	21 kg	17 kg
Prijs zeugenvoeder/ton (€/ton)	324	419	451	392
Prijs biggenvoeder/ton (€/ton)	391	472	503	450
Variabele kosten/zeug (voer, elektriciteit, onderhoud, veearts, KI, overige kosten)	702,77	982,75	950,01	917,37
Vaste kosten/zeug (afschrijving gebouwen en machines, interest, ...)	232,12	196,9	190,38	208,3
Totale kosten	934,89	1179,65	1140,39	1125,67
Kostprijs/big	52,67	67,80	71,36	58,55

VLEESVARKENS	2006	2007	2008	2009
Aantal verkochte vleesvarkens	582	755	758	636
Netto prijs per kg levend	2,15	2,53	2,62	2,59
Aflevergewicht	114,8	119,1	118,1	116,4
Groei per dag (20-slacht)	714	703	750	781
voederconversie	3,54	3,33	3,71	3,29
opbrengst per dier – kost big	194,15	233,52	238,06	242,93
vleesvarkensvoer per dier	335	330	364	317
prijs/ton vleesvarkensvoer	333	418	450	394
sterfte % opgezette biggen	1,1	1,9	2,9	4,2
variabele kosten	119,22	147,57	173,81	133,74
vaste kosten	22,82	19,85	20,91	19,45
arbeidsinkomen per dier	52,11	66,1	43,34	89,74

het aantal varkens dat kan worden gehouden per arbeidskracht veel lager is dan op gangbare bedrijven.

2) EEN GRONDGEBONDEN BEDRIJF MET VRIJE UITLOOP 'OUTDOOR'

- Bedrijf met 20 zeugen en afmest.
- Productie van bedrijfseigen voeder op basis van eigen gewonnen granen en vlinderbloemigen
- Oppervlakte: 27 hectare (waaronder 2 blokken van 14,2 en 7 ha met teeltrotatie) en ± 6 hectare blijvend grasland waar Highland runderen worden gehouden + enkele hectare natuurland.
- Teeltrotatie op 14,2 ha (uitloop varkens – maïs – paardebonen – spelt – triticale met klaver – uitloop). De 14,2 hectaren zijn dus in 5 blokken opgedeeld van ± 3 hectaren.
- Teeltrotatie op 7 ha (cichorei – paardebonen – spelt – triticale).
- Jaarlijks worden ± 300 varkens geslacht en vervolgens versneden in de eigen hoeveslagerij en verkocht in de boerderijwinkel of op gespecialiseerde markten.
- De zeugen zijn ingedeeld in 5 groepen van 4 zeugen.

Technische gegevens	
Gespeende biggen per zeug/jaar	18
Levend geboren biggen/worp	11
Gespeende biggen/worp	9
Lactatieduur (dagen)	49
Worpendex	2,0
% Bevruchting na eerste dekking	70
Vervanging % zeugen/jaar	20
% Sterfte tussen spenen en slachten	3
Voederconversie (35 – 115 kg)*	4,5
Vlees%	56-58%
Kostprijs voeder	€ 380/ton

* Voederconversie: hoeveelheid voeder nodig om 1 kg gewichtsaanzet te bekomen.

Samenstelling van het voeder voor zeugen en biggen:

- 44% spelt
- 30% paardebonen
- 14% maïs
- 3% lijnzaad

- 3% luzerne
- 3% kern mineralen

Samenstelling van het voeder voor vleesvarkens:

- 64% granen (triticale of gerst)
- 30% vlinderbloemigen (paardebonen en erwten)
- 3% lijnzaad
- 3% kern mineralen
- RE 15,5%
- Dv LYS 6,14 g/kg
- NEv 2235 kcal/kg

De technische resultaten zijn behoorlijk goed. Wettelijk moet de zoogperiode minstens 40 dagen bedragen. Om het spenen vlotter te laten verlopen, wordt er pas gespeend op 7 weken. De biggen zijn dan beter in staat om voer op basis van granen en peulvruchten te verteren.

Technische gegevens	Euro	€ per kg karkas
Voeders	68.511	2,40
Slachthuis	6910	
Lonen (2,5 VAK)	39.800	
Aflossing overname	8500	
Afschrijvingen	5850	
Energie (water, electriciteit)	4661	
Fokmateriaal + reproductie	3364	
Diverse	23.234	
Totaal	160.830	

Kostprijs per kg vlees :

300 verkochte varkens x 95 kg karkas = 28.500 kg of 5,95 euro/kg karkas

300 verkocht varkens x 60 kg vlees = 18.000 kg of 9,43 euro/kg vlees

De gemiddelde verkoopprijs van het vlees is 12 euro/kg vlees.

De voederkost is de belangrijkste kost op dit bedrijf. Het is dan ook de bedoeling om deze kost te drukken door een verbetering van de voederconversie na te streven. Er is een project om de varkens af te mesten in verplaatsbare stallen. Hierdoor zou de voederconversie 0,5 kg/kg aanwinst kunnen verlaagd worden tot 4. Ook verdient het de aanbeveling om de samenstelling

van het voeder te optimaliseren om zo beter te beantwoorden aan de behoeften van het varken in de verschillende productiestadia. Dit moet een verdere verbetering van de technische resultaten mogelijk maken.

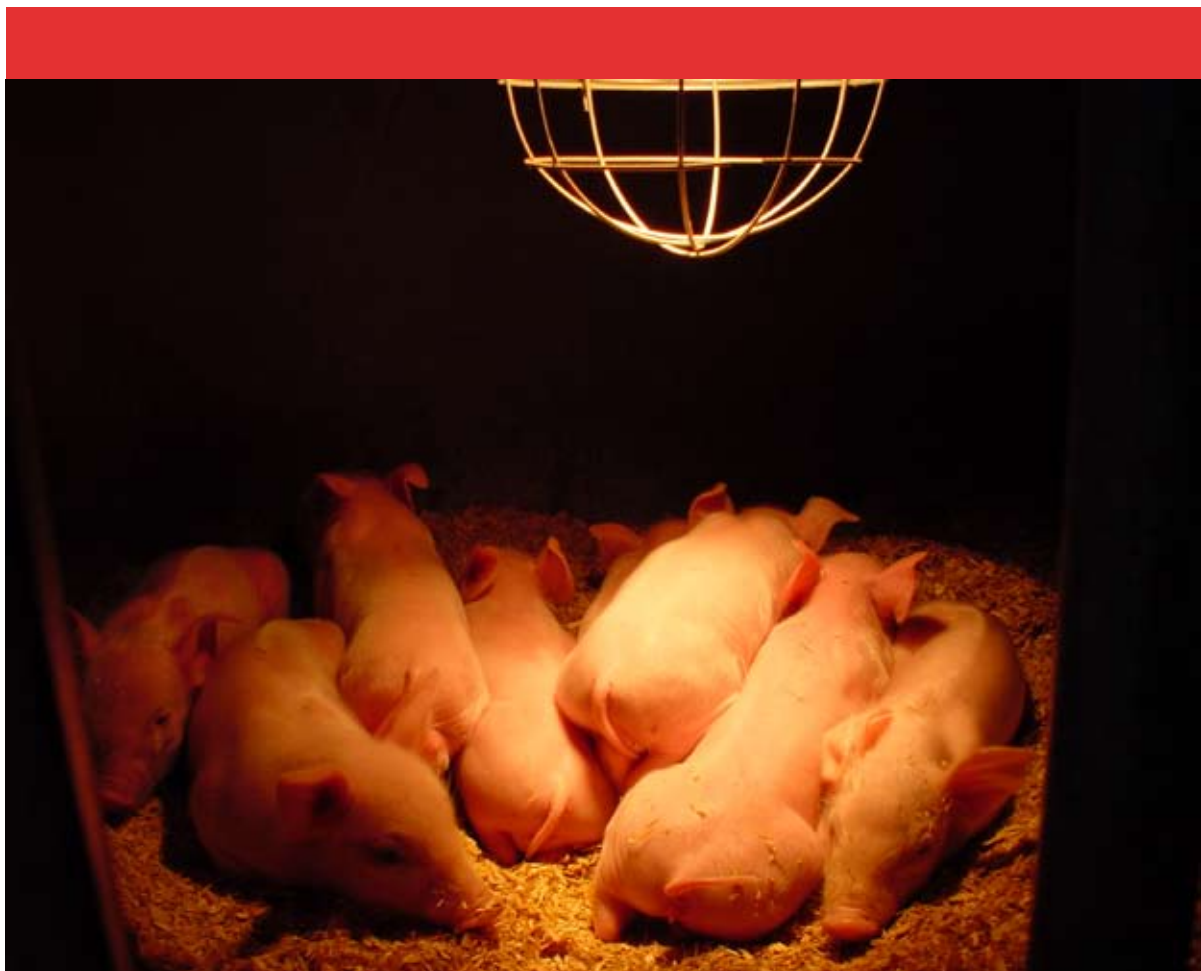
VERGELIJKING VAN DE BEIDE BEDRIJFSTYPES (INDOOR TEGENOVER OUTDOOR)

We zien een belangrijk verschil tussen de resultaten van de mestrij. Ten eerste is het eigen bereide voeder minder rijk aan lysine dan het aangekochte voeder. Een tweede belangrijk verschil is dat varkens die op de weide worden afgemest meer bewegen en dus meer energie nodig hebben voor beweging en voor het op peil houden

van de lichaamstemperatuur in vergelijking met varkens die in een stal worden afgemest.

Hierdoor is de voederconversie ongeveer 1 kg per kg aanwinst hoger.

We kunnen stellen dat beide bedrijven een meerwaarde gecreëerd hebben. Het grondverbonden bedrijf met aangekochte voeders behaalt technisch betere resultaten en verkoopt de varkens minder duur aan de groothandel. Het andere grondgebonden bedrijf met bereiding van eigen voeders en plaatselijke afzet is vooral in de afmest minder efficiënt (hoge voederconversie) maar zorgt voor een meerwaarde door het vlees aan een goede prijs rechtstreeks aan de consument te vermarkten.

Steunmaatregelen van de overheid

HECTARESTEUN BIOLOGISCHE LANDBOUW

In België geldt sinds 1994 een systeem waarbij Belgische landbouwers en tuinders, die de biologische productiemethode invoeren of verder toepassen en een aanvraag voor de biologische productiemethode indienen, rechtstreeks kunnen worden gesubsidieerd middels hectaresteen.

De producenten, zowel in hoofdberoep als in nevenberoep, kunnen verbintenissen van 5 jaar aangaan voor het verkrijgen van de subsidiebedragen zoals vermeld in de tabel hiernaast. Deze subsidie wordt toegekend voor verbintenisperiodes van 5 jaar. Vanaf het 6de jaar en voor zover de reglementering het op dit ogenblik toelaat, kan een nieuwe verbintenis voor 5 jaar afgesloten worden.

De land- of tuinbouwer doet de jaarlijkse aangifte van de percelen biologische productiemethode via de verzamelaanvraag en volgens de richtlijnen en toelichtingen bij de verzamelaanvraag. De verzamelaanvraag geldt tegelijkertijd als aanvraag tot uitbetaling. (Dit is de verzamelaanvraag voor het verkrijgen van de bedrijfstoelage, voor de agromilieumaatregelen/beheersovereenkomsten en voor de mestbankaangifte.) De formulieren met bijhorende toelichtingsbrochure worden verstuurd door het Agentschap voor Landbouw en Visserij.

<http://lv.vlaanderen.be>

De verzamelaanvraag kan ook online ingediend worden via het e-loket.

<https://www.landbouwwvlaanderen.be>

Voor bijkomende informatie over de subsidie-maatregel biologische productiemethode kan je je richten tot je buitendienst van het Agentschap voor Landbouw en Visserij, Afdeling Markt- en Inkomensbeheer. De omschakeling moet gestart zijn en aangemeld zijn bij een erkend controleorgaan ten laatste op de uiterste indieningsdatum van de verzamelaanvraag van het betrokken jaar om in aanmerking genomen te worden als eerste jaar.

Subsidiebedragen per teeltgroep (euro/ha)	Omschakeling ⁽¹⁾	Bio ⁽²⁾	Bio 5+ ⁽³⁾
Eénjarige akkerbouw- en ruwvoederteelten	600	360	240
Grasland	450	150	120
Eénjarige groententeelten tot en met 2,50 ha	1000	800	495
Eénjarige groententeelten boven 2,50 ha	1000	700	380
Beschutte teelten	1650	990	790
Meerjarige groenten- en fruitteelten ⁽⁴⁾	900	620	555

- (1) eerste twee jaren na start omschakeling, drie jaren voor meerjarige fruitteelten.
- (2) derde, vierde en vijfde jaar na omschakeling, vierde en vijfde jaar voor meerjarige fruitteelten.
- (3) zesde en volgende jaren na omschakeling.
- (4) De subsidie kan niet worden toegekend als de fruitopbrengst van hoogstammige fruitbomen die meer dan vijf jaar geleden werden aangeplant, niet wordt gecommercialiseerd.

INVESTERINGSSTEUN

Investeringssteun: de overheid biedt zowel kapitaalsubsidie (tot 38%!) als rentesubsidie voor investeringen in de biologische landbouw voor zover die gericht zijn op milieuvriendelijkheid, dierenwelzijn of diversificatie. Voorbeelden zijn het bouwen, verbouwen en uitrusten van bedrijfsgebouwen en de omheining van uitlopen die voldoen aan de normen voor biologische veehouderij.

Ook voor het opstarten van samenwerkingsverbanden kan VLIIF-steun verkregen worden.

BEDRIJFSONTWIKKELINGSPLAN EN BEDRIJFSBEGELEIDING

Om je een idee te geven van wat de omschakeling naar de biologische productiemethode voor je bedrijf zou betekenen, biedt de Vlaamse Overheid een subsidie aan voor het opstellen van een bedrijfsontwikkelingsplan. Deze subsidie aanvragen verplicht de landbouwer niet tot omschakeling. Deze vergoeding dekt een gedeelte van de kosten en bedraagt (anno 2011) 868 euro per bedrijf. Om na omschakeling de biologische teelt maximale slaagkans te geven biedt de Vlaamse Overheid een subsidie aan voor bedrijfsbegeleiding met minimaal drie bedrijfsbezoeken per jaar. Een landbouwer kan maximaal 5 jaar een beroep

doen op deze subsidie voor bedrijfsbegeleiding die 496 euro per jaar bedraagt (anno 2011). Indien je hiervoor interesse hebt, contacteer je een erkend centrum voor bedrijfsbegeleiding in de biologische landbouw (Zie 'Nuttige adressen' achteraan deze pdfbrochure). Enkel de door de Vlaamse Overheid erkende centra komen hiervoor in aanmerking.

SUBSIDIE CONTROLEKOST

Vlaanderen legt aan de controleorganisaties, erkend voor controle in de biologische productiemethode, bijkomende voorwaarden op voor het uitvoeren van een minimaal aantal analyses en steekproefcontroles omdat dit bijdraagt tot een efficiënt en sluitend controlesysteem.

Deze voorwaarde zorgt echter ook voor een verhoging van de controlekost. Om enerzijds de kwaliteitsgaranties te behouden, maar anderzijds de Vlaamse biologische marktdeelnemers niet langer de meerkost te laten dragen, heeft de Vlaamse Minister van Landbouw beslist om een subsidie toe te kennen.

Meer info bij BioForum Vlaanderen of bij de Vlaamse Overheid, afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling.

<http://lv.vlaanderen.be/>

Nuttige adressen

Voor een actuele adressenlijst van gecertificeerde biologische bedrijven kan je steeds terecht bij de online databank van BioForum Vlaanderen vzw:
www.biobedrijvengids.be.

VLAAMSE OVERHEID - BELEIDSDOMEIN LANDBOUW & VISSERIJ

Ellipsgebouw - Koning Albert II-laan 35, bus 40 • B-1030 Brussel • <http://lv.vlaanderen.be>

Vlaamse Overheid, Duurzame Landbouwontwikkeling (ADLO) - Biologische Landbouw

Strategisch Plan Biologische Landbouw

Marie Verhassel
Elfi Laridon
Malgorzata Szulc
Ellipsgebouw 6de verdiep
tel 02/552 78 77 • fax 02/552 78 71
marie.verhassel@lv.vlaanderen.be
elfi.laridon@lv.vlaanderen.be
malgorzata.szulc@lv.vlaanderen.be

Europese Wetgeving biologische productie

Elfi Laridon
Ellipsgebouw 6de verdiep
tel 02/552 79 19 • fax 02/552 78 71
elfi.laridon@lv.vlaanderen.be

Vlaamse wetgeving, importmachtigingen, afwijkingen, controle-organisaties biologische productie

Vanessa De Raedt
Ellipsgebouw 6de verdiep
tel 02/552 78 86 • fax 02/552 78 71
vanessa.deraedt@lv.vlaanderen.be

Vlaamse Overheid, Agentschap voor Landbouw en Visserij - Markt- en Inkomensbeheer - Aangif-tes

Hectaresteen (verzamelaanvraag)

Karla Timmermans
Ellipsgebouw 3de verdiep
tel 02/552 75 38 • fax 02/552 75 11
karla.timmermans@lv.vlaanderen.be

VLIF - Vlaams landbouwinvesteringsfonds (Structuur en Investerings)

Johan De Schryver
Ellipsgebouw 4de verdiep
tel 02/552 74 70 • fax 02/552 74 71
johan.deschryver@lv.vlaanderen.be

BEROEPSVERENIGINGEN EN KEURMERKBEHEER

BioForum Vlaanderen vzw

Quellinstraat 42 • 2018 Antwerpen
www.bioforum.be voor alle afdelingen

Coördinatie Producenten

An Jamart
tel 03/286 92 65 • fax 03/286 92 79
an.jamart@bioforum.be

Coördinatie Biobedrijfsnetwerken

Koen Dhoore
tel 0494/99 21 85
koen.dhoore@landwijzer.be

Coördinatie Verwerkers

Elke Denys
tel 03/286 92 72 • fax 03/286 92 79
elke.denys@bioforum.be

Coördinatie Verkooppunten

Marijke Van Ranst
tel 03/286 92 67 • fax 03/286 92 79
marijke.vanranst@bioforum.be

BioForum is ook medebeheerder van het nationale privaatkeurmerk Biogarantie®

BioForum Vlaanderen/Biogarantie®
Quellinstraat 42 • 2018 Antwerpen
Martine Van Schoorisse
tel 03/286 92 69 • fax 03/286 92 79
martine.vanschoorisse@bioforum.be

AFZET

Bio zoekt Keten

Paul Verbeke
tel 03/286 92 68 • fax 03/286 92 79
paul.verbeke@bioforum.be • www.biozoektketen.be
'Bio zoekt Keten' is een project van BioForum
Vlaanderen in samenwerking met Boerenbond en
ABS

CONTROLE & CERTIFICERING

Certisys bvba (BE-BIO-01)

Blaise Hommelen
K. Maria Hendrikaplein 5-6 • 9000 Gent
tel 09/245 82 36
info@certisys.eu • www.certisys.eu

Control Union (BE-BIO-04)

Wim Overlaet
Abtsdreef 10B • 2940 Stabroek
tel 03/232 49 70 • fax 03/232 75 42
woverlaet@controlunion.com •
www.controlunion.com

Quality Partner nv (BE-BIO-03)

Samya Aweis
Rue Hayeneux 62 • 4040 Herstal
tel 04/240 75 00 • fax 04/240 75 10
info@quality-partner.be •
www.quality-partner.be

TÜV Nord Integra (BE-BIO-02)

Annick Cnudde
Statiestraat 164 A • 2600 Berchem
tel 03/287 37 60 • fax 03/287 37 61
info@tuv-nord-integra.com •
www.tuv-nord-integra.com

CONSUMENTENORGANISATIE

VELT vzw

Jan Van Noppen
Uitbreidingstraat 392 C • 2600 Berchem
tel 03/281 74 75 • fax 03/281 74 76
www.velt.be

VORMING

Landwijzer vzw

Algemeen vormingscentrum in de landbouw
2-jarige beroepsopleiding biologische landbouw
Koen Dhoore
Quellinstraat 42 • 2018 Antwerpen
tel 03/281 56 00 • fax 03/281 56 01
koen.dhoore@landwijzer.be

ERKENDE CENTRA VOOR BEDRIJFSBEGELEIDING IN DE BIOLOGISCHE LANDBOUW

BioForum Vlaanderen vzw

An Jamart
Quellinstraat 42 • 2018 Antwerpen
tel 03/286 92 65 • fax 03/286 92 79
an.jamart@bioforum.be

BoerenBond-consult

Ignace Deroo
Diksmuidsesteenweg 406/4 • 8800 Roeselare
tel 051/26 03 85 • fax 051/26 03 89
ignace.deroo@boerenbond.be

Inagro vzw – Afdeling biologische productie

Lieven Delanote
Ieperseweg 87 • 8800 Rumbeke-Beitem
tel 051/27 32 50 • fax 051/24 00 20
lieven.delanote@inagro.be

PCG - Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt vzw

Justine Dewitte
Karreweg 6 • 9770 Kruishoutem
tel 09/381 86 86 • fax 09/381 86 99
justine.dewitte@proefcentrum-kruishoutem.be

VAC - Vlaams Agrarisch Centrum

Ambachtsweg 20 • 9820 Merelbeke
tel 09/252 59 19 • fax 09/252 40 66
vac@vacvzw.be

EXTERNE BEDRIJFSBEGELEIDING

BIO Consult (Adviesbureau)

Wim Govaerts en Luk Sobry
Degstraat 4 • 2230 Herselt-Blauberg
tel 0477/77 46 95
wim.govaerts@bioconsult.be
luk.sobry@bioconsult.be

Bio zoekt Boer

Sofie Hoste
Diestsevest 40 • 3000 Leuven
tel 0494/98 23 69 • fax 016/28 61 29
info@biozoektboer.be • www.biozoektboer.be

FarmDevelopment (Bedrijfsontwikkeling & Kleinfruit)

Marcel de Jong
Kasteellaan 6 • 3450 Geetbets
tel 493/50 12 15
marcel.dejong@skynet.be

Johan Meeus (advies varkenshouderij)

Brabantsebaan 114 • 1600 Sint Pieters Leeuw
tel 0475/58 74 30

Symorganic (Bodemmanagement)

Nico Vandevannet
tel 0473/20 04 07
symorganic@gmail.com

Wim Vandenberghe (Bedrijfsontwikkeling & Kleinfruit)

Valkenberg 11c • 8970 Poperinge
tel 0496/10 70 96
wim.vandenberghe5@pandora.be

Biologische veevoerders

Hieronder vind je een lijst van adressen van erkende biologische voederleveranciers. Deze lijst werd met de grootst mogelijke zorg opgesteld. Het voorkomen van een bedrijf in deze lijst is echter geen garantie voor de biologische kwaliteit van haar producten. Enkel een geldig certificaat, afgeleverd door een erkend controleorganisme kan deze garantie bieden. Een meer actuele lijst vind je op www.biobedrijvengids.be.

Aeve veevoeding

E. Meeusstraat 6 • 2170 Merksem
tel 03/641 05 18 • fax 03/641 05 60
pvl.veevoeding@aveve.be • www.aveve.be

Bio-Core

Postbus 293 • NL - 8200 AG Lelystad
tel 0031/320-29 00 29 • fax 0031/320-29 00 21
biocore@biocore.nl • www.biocore.nl

CSRVA

14, rue de Quesniau • 7870 Montignies-lez-lens
tel 065/59 00 00 • fax 065/59 00 01

CZAV

Postbus 402 • NL - 4460 AU Goes
tel 0031/113-62 90 00 • fax 0031/113-62 92 01
czav@czav.nl • www.czav.nl

Ekova

Koningsweg 17b • NL - 6816 TC Arnhem
tel 0031/577-46 21 48 • fax 0031/577-46 13 72
ekotrak@hetnet.nl

Grasdrogerij Ruinerwold

Dr. Larijweg 81 a • NL - 7960 AA Ruinerwold
tel 0031/522-48 13 26 • fax 0031/522-48 20 88

Inve België NV

Oeverstraat 7 • 9200 Baasrode
tel 052/33 13 20 • fax 052/33 79 86
e.timmermans@inve.be

Molens Dedobbeleer

Graankaai z/n • 1500 Halle
tel 02/356 50 12 • fax 02/356 93 55
info@dedobbeleermills.be
www.dedobbeleermills.be

Moulin G. Schyns SA

Xheneumont, 4 • 4651 Battice
tel 087/67 40 28 • fax 087/67 90 69

New De Stier NV

Vaartstraat 32 • 8630 Veurne
tel 058/31 77 50 • fax 058/31 77 49

Orcovet BVBA

Stationsstraat 112/B • 3570 Alken
tel 011/31 34 60
orcomix@orcovet.be

Orffa Belgium

Rijksweg 10 G • 2880 Bornem
tel 03/369 02 10 • fax 03/369 02 28
feed@orffa.be • www.orffa.com

Reudink Biologische Voeders

Postbus 1 • NL - 5830 MA Boxmeer
tel 0031/485-49 07 37 • fax 0031/485-49 07 38
sales@reudink.nl

Rijnvallei

Rijnhaven 14 • NL-6702 DT Wageningen
tel 0031/317-49 95 99
info@rijnvallei.be • www.rijnvallei.be

Scar

Rue des Martyrs 23 • 4650 Herve
tel 087/69 20 40 • fax 087/69 20 45
info@scar.be

Van Gorp Diervoeders BV

Zomerdijkweg 2 • NL - 5145 PK Waalwijk
tel 0031 /416-31 57 70 • fax 0031/416-31 57 79
info@van-gorp.com • www.van-gorp.com

Voeders Van Den Berghe NV

Leopoldstraat 112 • 2280 Grobbendonk
tel 014/50 70 80 • fax 014/50 07 91
inge.peeters@chv-vdb.be

Biologische slagers

Hieronder vind je een lijst van adressen van erkende biologische slagers. Deze lijst werd met de grootste zorg opgesteld. Het voorkomen van een bedrijf in deze lijst is echter geen garantie voor de biologische kwaliteit van haar producten. Enkel een geldig certificaat, afgeleverd door een erkend controleorganisme kan deze garantie bieden. Een meer actuele lijst vind je op www.biobedrijvengids.be.

Bioslagerij Meert

Sterrestraat 240 • 9160 Lokeren
tel 09/348 15 93 • fax 09/348 15 93
bioslagerij.meert@euphony.net

De Boom

Groenlaan 66 • 9550 Herzele
tel 053/62 20 68 • fax 053/62 20 68
bioslager-deboom@skynet.be

De Groene Boerderij

Akkerveken 3 • 2990 Wuustwezel
tel 03/667 16 36 • fax 03/667 16 36
raf@degroeneboerderij.be
www.degroeneboerderij.be

Michel Goessens

Schoonderhage 11 • 9550 Herzele
tel 054/34 28 90

Slagerij Dobbelaere

Handbalstraat 1 • 9000 Gent
tel 09/222 33 83

Triangel slagerij

Turckstraat 52 • 2140 Borgerhout
tel 03/236 40 38 • fax 03/236 51 75
triangel@proximedia.be

Gecertificeerde slachthuizen

Hieronder vind je een lijst van adressen van erkende biologische slachthuizen. Deze lijst werd met de grootste zorg opgesteld. Het voorkomen van een bedrijf in deze lijst is echter geen garantie voor de biologische kwaliteit van haar producten. Enkel een geldig certificaat, afgeleverd door een erkend controleorganisme kan deze garantie bieden. Een meer actuele lijst vind je op www.biobedrijvengids.be.

Abattoir Communal D'Aubel

Halleux Victor
Route de Merckhof, 111 • 4880 Aubel
tel 087/68 71 77
runderen

Abattoir et marche de Bastogne

Verbist Lodewijk
Zoning Industriel 43 • 6600 Bastogne
tel 061/21 76 38
runderen

Abattoirs Lionor

Quartier de la Gare • F - 59189 Steenbecque
tel 0033/3-28 43 60 55 • fax 0033/3-28 43 68 15
contact@lionor.fr • www.lionor.com
pluimvee, konijnen

Belki nv

Wijngaardveld 50 • 9300 Aalst
tel 053/77 13 36
pluimvee

Detry S.A.

Detry Jean-Pierre
Route de Merckhof, 110 • 4880 Aubel
tel 087/68 06 01
varkens

EEG Slachthuis Mechelen

Slachthuislaan, 1 • 2800 Mechelen
tel 015/28 00 95
runderen en varkens

EEG Slachthuis Verbiest Izegem

Gentse heerweg 78 • 8870 Izegem
tel 051/31 19 33
runderen

Noordvlees Van Gool

Bloemstraat 56 • 2920 Kalmthout
tel 03/666 70 80

Pegri GmbH

Aachener Straße 15 • 4780 Sankt-Vith
tel 080/28 04 80
runderen, varkens

Pouler Hesbaye SCRL

Rue Harduémont 59 • 4537 Verlaine
tel 04/259 50 56
pluimvee

Slachthuis De Mersman

Broekstraat 10 • 9310 Herdersem
tel 053/78 34 47
pluimvee

Slachthuis en veemarktbedrijf

Speelhoflaan 2 • 3800 Sint-Truiden
tel 011/70 16 16
runderen, varkens

Slachtgroep Leieland Slachthuis

Spoorwegstraat 61 • 8530 Harelbeke
tel 056/22 21 77
runderen, schapen, geiten en paarden

Slachthuis R.U.G. (bovins, porcins, ovins)

Proefhoevestraat 10 • 9090 Melle
tel 09/264 90 12
runderen, varkens, schapen

Slachterij Vaes

Donkweg 34 • 3520 Zonhoven
tel 011/81 33 21
pluimvee

Wamma Beef

Zoning de Biron • 5590 Ciney
tel 083/21 72 17
runderen, schapen, paarden

Coöperaties, handelaars en verwerkers

Hieronder vind je een lijst van adressen van erkende biologische coöperaties, handelaars en verwerkers actief in de biovarkenssector. Deze lijst werd met de grootste zorg opgesteld. Het voorkomen van een bedrijf in deze lijst is echter geen garantie voor de biologische kwaliteit van haar producten. Enkel een geldig certificaat, afgeleverd door een erkend controleorgaan kan deze garantie bieden. Een meer actuele lijst vind je op www.biobedrijvengids.be.

BEA coopérative

Eiterbach, 51 • 4780 St-Vith

Bielen Frank BVBA

Boschelstraat 68 • 3724 Kortesseem
tel 012/39 47 56 • fax 012/39 47 56

Brackenier LBC

Scheurbroek 20 • 9860 Oosterzele
tel 09/362 50 78 • fax 09/362 54 57
info@brackenierlbc.be • www.brackenierlbc.be

Charcuterie Scherrens

Wingenestraat 62c • 9880 Aalter
tel 09/375 47 53 • fax 09/374 70 51

Continental Trade Organization

Villerslei 226 • 2900 Schoten
tel 03/789 93 66
www.cto-food.be
Groothandel

Coprosain / Coprobio SCRL

Chemin des Peupliers, 24 • 7800 Ath
tel 068/26 93 80 • fax 068/26 93 81
info@coprosain.be • www.coprosain.be

Corma Vleeswaren NV

Haenhoutstraat 210 • 9070 Destelbergen
tel 09/353 74 10 • fax 09/353 74 25
cm@ganda.be • www.ganda.be

Delemeat

Nijverheidslaan 57 • 8560 Wevelgem
tel 056/71 97 21 • fax 056/71 07 76
st.lerouge@delemeat.be
Groothandel

Detry SA

Route de Merckhof, 110 • 4880 Aubel
tel 087/68 06 01 • fax 087/68 06 11

Ferme Mossoux SC

Brisy, 23 • 6673 Gouvvy
tel 080/51 73 01 • fax 080/51 70 09
Groothandel varkens

First Selection België NV

Haenhoutstraat 210 • 9070 Destelbergen
tel 09/326 90 40 • fax 09/326 90 45

Guina

Leuvensesteenweg 194 • 1830 Machelen
tel 02/751 81 67 • fax 02/751 62 21
info@guina.be • www.guina.be

Porcs Qualité Ardenne SCRL

Avenue de Norvège, 14 • 4960 Malmedy
tel 080/77 03 72 • fax 080/77 03 23
jcmichel@pqa.be • www.pqa.be

Vandenbogaerde

Lar Blok P 32 • 8930 Menen-Rekkem
tel 056/51 57 55 • fax 056/41 66 64
info@vandenbogaerde-nv.be
www.vandenbogaerde-nv.be

Vleeswaren Ivan BVBA

Oudenaardsesteenweg 550 • 8581 Kerkhove
tel 055/39 01 30 • fax 055/39 01 35
info@ivan.be • www.ivan.be

Nuttige literatuur

http://www.biokennis.nl/Dossiers/huisvesting_biologische_varkenshouderij
<http://www.biozoekketen.be/marktinfo/kengetallen>

Biologische landbouw is een landbouwsysteem dat de samenhang tussen plant, dier en omgeving voorop stelt. Centraal staan de bodemvruchtbaarheid, het milieu en dierenwelzijn. De interesse van boeren en tuinders voor de bioteelt is er wel degelijk, maar effectief omschakelen vinden ze vaak een te groot risico. Omschakelen naar de biologische teeltmethode is immers een ingrijpende stap in de bedrijfsvoering. Boeiend is het ongetwijfeld. Want wie zich verdiept in de principes van de biologische landbouw, ontdekt een landbouw die aan vele eisen van de moderne maatschappij voldoet. En de boer een enorme voldoening schenkt. Tenminste, als je je goed voorbereidt.

Om goed gewapend de omschakeling aan te pakken, is er deze omschakelingsbrochure voor varkens. Ze biedt een overzicht van de belangrijkste veranderingen die je bedrijf zullen omvormen tot een succesvolle biologische onderneming.